

Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi

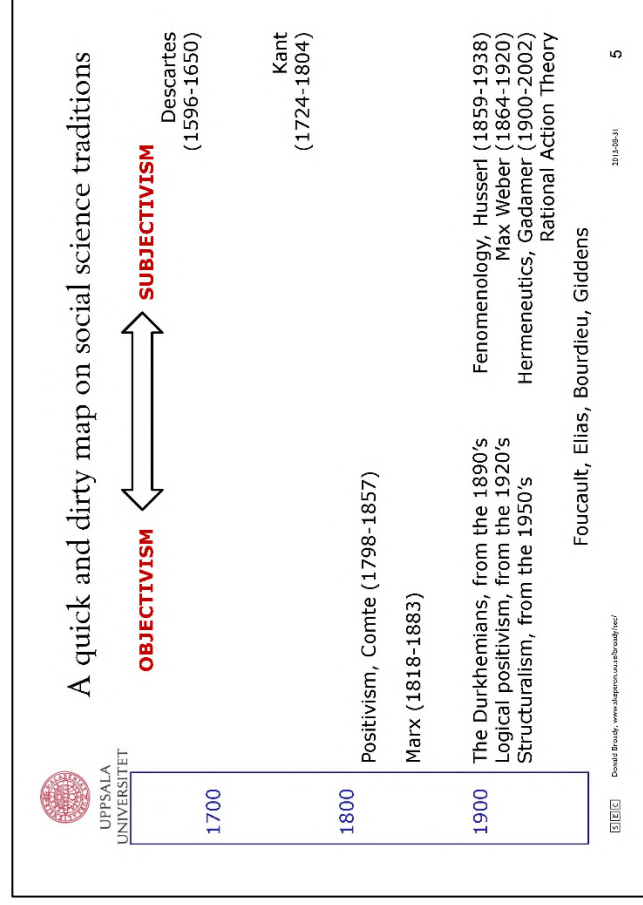
Sociology of Education and Culture Research Reports

Nr 6

Läsestycken för samhällsvetare

i urval och översättning av Donald Broady
6 uppl., version 2 sept. 2015

AKA "Text Pieces, Sept. 2015"

SEC, Uppsala universitet
<http://www.skeptron.uu.se/broady/sec/>

September 2015

Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, Uppsala universitet
(Sociology of Education and Culture)

URL www.skeptron.uu.se/broadly/sec/

Tel. vx +46 (0)18 4710000

Postadr.

Donald Broady, SEC, Sociologiska institutionen,
Uppsala universitet, Box 624, 75126 Uppsala

Redaktörer för serien Rapporten från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi / SEC Research Reports:
Mikael Börjesson & Donald Broady

The sixth edition of this collection of short extracts is intended for courses within the international masters programme in Sociology of Education. That is why only some texts from earlier editions are included and that is why English translations are added. Since there might be copyright issues concerning the English translations these texts will be used only at certain seminars. Please do not distribute.

Table of content:

Descartes	1	Peirce	44
Kant	2	Bachelard	47
Husserl	8	Parsons	48
Weber	12	Dahrendorf	52
Comte	15	Elias	54
Marx	22	Bernstein, B.	57
Engels	28	Bourdieu	59
Durkheim	31	Appendix: Eternal questions	40

Läsestycken för samhällsvetare. Urval och översättning Donald Broady

Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi / SEC Research Reports, 6

Sjätte rev. uppl. sept. 2015

SEC, Uppsala universitet

© för den svenska översättningen D. Broady 1994

ISSN 1103-1115

Descartes' method, first rule

Le premier était de ne recevoir jamais aucune chose pour vraie, que je ne la connusse évidemment être telle : c'est-à-dire, d'éviter soigneusement la précipitation et la prévention; et de ne comprendre rien de plus en mes jugements, que ce qui se présenterait si clairement et si distinctement à mon esprit, que je n'eusse aucune occasion de le mettre en doute.

(René Descartes, *Discours de la méthode* [1637] (ed. Étienne Gilson), Vrin, Paris, 6 ed.. 1987, p. 18.)

Swedish translation:

Den första [regeln] var att aldrig taga någonting för sant som jag inte med säkerhet visste var sant, det vill säga att sorgfälligt undvika förilningar och förutfattade meningar och att inte låta mina omdömen omfatta annat än det som visade sig så klart och distinkt för min ande, att jag inte hade någon anledning att sätta det i tvivel.

(Transl. D. Broady)

English translation:

The first [rule] was never to accept anything as true that I did not *incontrovertibly* know to be so; that is to say, carefully to avoid both *prejudice* and premature conclusions; and to include nothing in my judgements other than that which presented itself to my mind so *clearly* and *distinctly*, that I would have no occasion to doubt it';

(René Descartes, *A Discourse on the Method of Correctly Conducting One's Reason and Seeking Truth in the Sciences*, Oxford U.P., Oxford 2006, p. 17. .Transl. Ian MacClean.)

Kant on space and time

Was sind nun Raum und Zeit? Sind es wirkliche Wesen? Sind es zwar nur Bestimmungen, oder auch Verhältnisse der Dinge, aber doch solche, welche ihnen auch an sich [[[p. 72]]]zukommen würden, wenn sie auch nicht angeschaut würden, oder sind sie solche, die nur an der Form der Anschauung allein haften, und mithin an der subjektiven Beschaffenheit unseres Gemüts, ohne welche diese Prädikate gar keinem Dinge beigelegt werden können? [- - -]

1) Der Raum ist kein empirischer Begriff, der von äußeren Erfahrungen abgezogen worden. Denn damit gewisse Empfindungen auf etwas außer mich bezogen werden (d.i. auf etwas in einem anderen Ort des Raumes, als darinnen ich mich befinde), imgleichen damit ich sie als außer und neben einander, mithin nicht bloß verschieden, sondern als in verschiedenen Orten vorstellen könne, dazu muß die Vorstellung des Raumes nicht aus den Verhältnissen der äußeren Erscheinung durch Erfahrung erborgt sein, sondern diese äußere Erfahrung ist selbst nur durch gedachte Vorstellung allererst möglich.

2) Der Raum ist eine notwendige Vorstellung, a priori, die allen äußeren Anschauungen zum Grunde liegt. Man kann sich niemals eine Vorstellung davon machen, daß kein Raum sei, ob man sich gleich ganz wohl denken kann, daß keine Gegenstände darin eingetroffen werden. Er wird also als die Bedingung der Möglichkeit der Erscheinungen, und

nicht als eine von ihnen abhängende Bestimmung angesehen, und ist eine Vorstellung a priori, die notwendiger Weise äußeren Erscheinungen zum Grunde liegt.

[- - -]

Die Zeit ist 1) kein empirischer Begriff, der irgend von einer Erfahrung abgezogen worden. Denn das Zugleichsein oder Aufeinanderfolgen würde selbst nicht in die Wahrnehmung kommen, wenn die Vorstellung der Zeit nicht a priori zum Grunde läge. Nur unter deren Voraussetzung kann man sich vorstellen: daß einiges zu einer und derselbe Zeit (zugleich) oder in verschiedenen Zeiten (nach einander) sei.

2) Die Zeit ist eine notwendige Vorstellung, die allen Anschauungen zum Grunde liegt. Man kann in Anschauung der Erscheinungen überhaupt die Zeit selbst nicht aufheben, ob man zwar ganz wohl die Erscheinungen aus der Zeit wegnehmen kann. Die Zeit ist also a priori gegeben. In ihr allein ist alle Wirklichkeit der Erscheinungen möglich. Diese können insgesamt wegfallen, aber sie selbst (als die allgemeine Bedingung ihrer Möglichkeit) kann nicht aufgehoben werden.

(I. Kant, *Werkausgabe*, Band III, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1968, pp. 71 f, 78 [Kritik der reinen Vernunft]).

Kant om rum och tid

Vad är nu rum och tid? Är de verkliga väsen? Är de blott bestämningar eller förhållanden hos tingen, ehuru sådana bestämningar och förhållanden som skulle [[[p. 72]]]tillkomma tingen i sig även om dessa inte åskådades, eller är de bestämningar och förhållanden som blott är knutna till åskådningens form och därmed blott till vår sinnesförfattnings subjektiva beskaffenhet, utan vilken dessa predikat inte skulle kunna förlänas något som helst ting? [- - -]

1) Rummet är inget empiriskt begrepp, som skulle kunna dragas fram ur yttre erfarenhet. Ty om vissa förnimmelser skall kunna förbindas med något utanför mig själv (dvs. med något på en annan plats i rummet än den där jag befinner mig), och om jag tillika skall kunna förstå mig dessa förnimmelser utanför och bredvid varandra — således inte blott som åtskilda utan även som belägna på olika platser —, i så fall krävs därtill att en grundläggande föreställning om rummet redan föreligger. Följaktligen kan föreställningen om rummet icke vara hämtad genom erfarenhet av de yttre framträdelsernas förhållanden, utan det är till att börja med föreställningen som gör själva denna yttre erfarenhet möjlig.

2) Rummet är en nödvändig föreställning a priori, som ligger till grund för alla yttre framträdelser. Man kan aldrig föreställa sig att rummet inte funnes, även om man mycket väl kan tänka sig att inga föremål skulle påträffas i detta rum. Rummet betraktas således som betingelsen för att framträdelser är möjliga, och icke som en bestämning som är beroende av dessa framträdelser. Rummet är en

apriorisk föreställning som med nödvändighet ligger till grund för yttre framträdelser.

[- - -]

[p. 78] Tiden är 1) inget empiriskt begrepp, som alls skulle kunna dragas fram ur en erfarenhet. Ty om icke föreställningen om tiden redan a priori låge till grund härför, skulle icke själva samtidigheten eller successionen uppträda i varseblivningen. Endast under förutsättning att det finns en apriorisk föreställning om tiden kan man föreställa sig att något skulle inträffa vid samma tid (samtidighet) eller vid skilda tidpunkter (efter vartannat).

2) Tiden är en nödvändig föreställning, som ligger till grund för alla åskådningar. Vid betraktandet av framträdelserna kan man över huvud taget inte upphäva själva tiden, även om man mycket väl kan lösgöra framträdelserna från tiden. Tiden är således given a priori. Det är endast i tiden som framträdelsernas hela verklighet är möjlig. Samtliga framträdelser skulle kunna falla bort, men tiden själv (som den allmänna betingelse som möjliggör framträdelserna) låter sig icke upphävas.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. I. Kant, *Werkausgabe*, Band III, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1968, pp. 71 f, 78 [Kritik der reinen Vernunft].)

Kant on space and time, English transl.

What then are time and space? Are they real existences? Or, are they merely relations or determinations of things, such, however, as would equally belong to these things in themselves, though they should never become objects of intuition; or, are they such as belong only to the form of intuition, and consequently to the subjective constitution of the mind, without which these predicates of time and space could not be attached to any object? [---]

1. Space is not a conception which has been derived from outward experiences. For, in order that certain sensations may relate to something without me (that is, to something which occupies a different part of space from that in which I am); in like manner, in order that I may represent them not merely as without, of, and near to each other, but also in separate places, the representation of space must already exist as a foundation. Consequently, the representation of space cannot be borrowed from the relations of external phenomena through experience; but, on the contrary, this external experience is itself only possible through the said antecedent representation.

2. Space then is a necessary representation a priori, which serves for the foundation of all external intuitions. We never can imagine or make a representation to ourselves of the non-existence of space, though we may easily enough think that no objects are found in it. It must, therefore, be considered as the

condition of the possibility of phenomena, and by no means as a determination dependent on them, and is a representation a priori, which necessarily supplies the basis for external phenomena.

[---]

1. Time is not an empirical conception. For neither coexistence nor succession would be perceived by us, if the representation of time did not exist as a foundation a priori. Without this presupposition we could not represent to ourselves that things exist together at one and the same time, or at different times, that is, contemporaneously, or in succession.

2. Time is a necessary representation, lying at the foundation of all our intuitions. With regard to phenomena in general, we cannot think away time from them, and represent them to ourselves as out of and unconnected with time, but we can quite well represent to ourselves time void of phenomena. Time is therefore given a priori. In it alone is all reality of phenomena possible. These may all be annihilated in thought, but time itself, as the universal condition of their possibility, cannot be so annulled.

(I. Kant, *The Critique of Pure Reason*, Electronic Classics Series, the Pennsylvania State University, 2010, pp. 45f, 49f. Transl. J.M.D. Meiklejohn.)

Kant on categories a priori

I. Kant: Kritik der reinen Vernunft,
Werkausgabe, Band III,
Fr/M: Suhrkamp, 1968, pp. 118f.

Tafel der Kategorien

I.

Der Quantität

Einheit

Vielheit

Allheit

2.

Der Qualität

Realität

Negation

Limitation

3.

Der Relation

der Inhärenz und Subsistenz
(substantia et accidens)

der Kausalität und Dependenz
(Ursache und Wirkung)

der Gemeinschaft (Wechselwir-
kung zwischen dem Handeln-
den und Leidenden)

4.

Der Modalität

Möglichkeit – Unmöglichkeit

Dasein – Nichtsein

Notwendigkeit – Zufälligkeit

Kant om aprioriska kategorier

1. Kvantiteten

Enhet

Mångfald

Allhet

2. Kvaliteten

Realitet

Negation

Begränsning

3. Relationen

Inherens och subsistens
(substans och accidens)

Kausalitet och beroende
(orsak och verkan)

Gemenskap

(växelverkan mellan handlingens
subjekt och objekt)

4. Modaliteten

Möjlighet – omöjlighet

Tillvaro – icke-tillvaro

Nödvändighet – tillfällighet

Övers. D. Broady

– Dessutom de två aprioriska
varseblivningsformerna:
tid och rum

Kant on categories a priori, English transl.

1. The Quantity

Unity
Plurality
Totality

2. The Quality

Reality
Negation
Limitation

3. The Relation

Inherence and subsistence
(substance and accident)
Causality and Dependence
(cause and effect)
Community
(reciprocity between the subject
and the object of action)

4. The Modality

Possibility – Impossibility
Existence – non-existence
Necessity – non-necessity

Transl. D. Broady

– Also the two aprioric forms of
perception: space and time

Husserl on ego cogito, German version

§8. Das „ego cogito“ als transzendente Subjektivität.

Hier machen wir nun, Descartes folgend, die große Umwendung, die, in rechter Weise vollzogen, zur transzendentalen Subjektivität führt: die Wendung zum *ego cogito* als dem apodiktisch gewissen und letzten Urteilsboden auf den jede radikale Philosophie zu begründen ist.

Überlegen wir. Als radikal meditierende Philosophen haben wir weder jetzt eine für uns geltende Wissenschaft, noch eine für uns seiende Welt. Statt schlechthin seiend, das ist uns in natürlicher Weise im Seinsglauben der Erfahrung geltend, ist sie uns nur ein bloßer Seinsanspruch. Das betrifft auch die

innerweltliche Existenz aller anderen Ich, so daß wir rechtmäßig eigentlich nicht mehr im kommunikativen Plural sprechen dürfen. Die anderen Menschen und die Tiere sind für mich ja nur Erfahrungs-gegebenheiten vermöge der sinnlichen Erfahrung ihrer körperlichen Leiber, deren Gültigkeit, als mit in Frage stehend, ich mich nicht bedienen darf. Mit den Anderen verliere ich natürlich auch die ganzen Gebilde der Sozialität und der Kultur. Kurzum, nicht nur die körperliche Natur, sondern die ganze konkrete Lebensumwelt ist nunmehr für mich statt seiend nur Seinsphänomen.

(Edmund Husserl, Cartesianische Meditationen. Eine Einleitung in die Phänomenologie. *Husserliana*, Band I [1950], Martinus Nijhoff, Haag, 2. Aufl. 1963, pp. 58f.)

Husserl on ego cogito, French version

8. L' « ego cogito » comme subjectivité transcendente.

Faisons ici, sur les traces de Descartes, le grand retour sur soi-même qui, correctement accompli, mène à la subjectivité transcendente : le retour à *l'ego cogito*, domaine ultime et apodictiquement certain sur lequel doit être fondée toute philosophie radicale.

Réfléchissons. En philosophes qui méditent de façon radicale, nous ne possédons à présent ni une science valable ni un monde existant. Au lieu d'exister simplement, c'est-à-dire de se présenter à nous tout simplement dans la croyance existentielle (naturellement valable) de l'expérience, ce monde n'est pour nous qu'un simple phénomène élevant une prétention d'existence (*Seinsanspruch*). Ceci concerne aussi l'existence de tous les autres « moi », dans la

mesure où ils font partie du monde environnant, si bien que nous n'avons plus le droit, au fond, de parler au pluriel. Les autres hommes et les animaux ne sont pour moi des données d'expérience qu'en vertu de l'expérience sensible que j'ai de leurs corps; or, je ne puis me servir de l'autorité de celle-ci, puisque sa valeur est mise en question. Avec les autres « moi » disparaissent naturellement toutes les formes sociales et culturelles. Bref, non seulement la nature corporelle, mais l'ensemble du monde concret qui m'environne n'est plus pour moi, désormais, un monde existant, mais seulement « phénomène d'existence » (*Seinsphänomen*).

(E. Husserl, *Méditations cartésiennes. Introduction à la phénoménologie* [1931]. Paris: Vrin, 1986, p. 16. Übers. Gabrielle Peiffer & Emmanuel Levinas.)

Husserl om ego cogito

§ 8. "Ego cogito" som transcendental subjektivitet

Här skall vi följa Descartes och genomföra den stora omvändning som om den fullföljes på riktigt vis leder till den transcendentala subjektiviteten: vändningen till *ego cogito* som den apodiktiskt vissa och yttersta grunden för omdöme, den grund på vilken varje radikal filosofi måste vila.

Låt oss betänka detta. Vi förfogar som radikalt mediterande filosofer varken över en vetenskap som är giltig för oss eller över en värld som är till för oss. Det är inte så att världen rätt och slätt finns till, den är med andra ord inte på något naturligt sätt giltig för oss, den är inte given i den erfarenhetsgrundade tron på varat; för oss är världen i stället enbart ett anspråk på vara.

Detsamma gäller existensen av alla andra jag i världen, varför vi strängt taget inte längre har lov att tala i kommunikativt plural. De andra människorna och djuren har jag ju tillgång till blott i erfarenheten, blott i kraft av min sinnliga erfarenhet av deras kroppsliga liv, ett liv vars giltighet jag ifrågasätter och inte kan förlita mig på. Samtidigt som jag förlorar de andra går jag självfallet miste om alla gemenskapens och kulturens skapelser. Kort sagt är för mig hädanefter inte bara den kroppsliga naturen utan därtill livets hela konkreta omvärld något som inte längre är till, något som blott är ett varafenomen.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. E. Husserl, *Cartesianische Meditationen. Eine Einleitung in die Phänomenologie. Husserliana*, Band I [1950], Martinus Nijhoff, Haag, 2 uppl. 1963, pp. 58 f.)

Husserl on ego cogito, English transl.

§8. The ego cogito as transcendental subjectivity.

At this point, following Descartes, we make the great reversal that, if made in the right manner, leads to transcendental subjectivity: the turn to the *ego cogito* as the ultimate and apodictically certain basis for judgments, the basis on which any radical philosophy must be grounded.

Let us consider. As radically meditating philosophers, we now have neither a science that we accept nor a world that exists for us. Instead of simply existing for us that is, being accepted naturally by us in our experiential believing in its existence the world is for us only something that claims being. Moreover that affects the

intramundane existence of all other Egos, so that rightly we should no longer speak communicatively, in the plural. Other men than I, and brute animals, are data of experience for me only by virtue of my sensuous experience of their bodily organisms; and, since the validity of this experience too is called in question, I must not use it. Along with other Egos, / naturally, I lose all the formations pertaining to sociality and culture. In short, not just corporeal Nature but the whole concrete surrounding life-world is for me, from now on, only a phenomenon of being, instead of something that is.

(Edmund Husserl, *Cartesian Meditations. An Introduction to Phenomenology*, Martinus Nijhoff Publishers, the Hague/Boston/London, seventh impression, 1982, p. 18. Transl. Dorion Cairns.)

Weber on three types of legitimate *Herrschaft*

Herrschaft, d. h. die Chance, Gehorsam für einen bestimmten Befehl zu finden, kann auf verschiedenen Motiven der Fügsamkeit beruhen: Sie kann rein durch Interessenlage, also durch zweckrationale Erwägungen von Vorteilen und Nachteilen seitens des Gehorchenden, bedingt sein. Oder andererseits durch bloße »Sitte«, die dumpfe Gewöhnung an das eingelebte Handeln; oder sie kann rein affektiv, durch *bloße* persönliche Neigung des Beherrschten, begründet sein. Eine Herrschaft, welche *nur* auf solchen Grundlagen ruhte, wäre aber relativ labil. Bei Herrschenden und Beherrschten pflegt vielmehr die Herrschaft durch *Rechtsgründe*, Gründe ihrer »Legitimität«, innerlich gestützt zu werden, und die Erschütterung dieses Legitimitätsglaubens pflegt weitgehende Folgen zu haben. An »Legitimitätsgründen« der Herrschaft gibt es, in ganz reiner Form, nur drei, von denen — im reinen Typus — jeder mit einer grundverschiedenen soziologischen Struktur des Verwaltungsstabs und der Verwaltungsmittel verknüpft ist.

I. *Legale Herrschaft* kraft Satzung. Reinsten Typus ist die bürokratische Herrschaft. Grundvorstellung ist: daß durch formal korrekt gewillkürte Satzung beliebiges Recht geschaffen und (bestehendes beliebig) abgeändert werden könne. Der Herrschaftsverband ist entweder gewählt oder bestellt, er selbst und alle seine Teile sind Betriebe. Ein heteronomer und heterokephaler (Teil-)Betrieb soll Behörde heißen. Der Verwaltungsstab besteht [p. 476] aus vom Herrn ernannten *Beamten*, die Gehorchenden sind *Verbands-Mitglieder* (»Bürger«, »Genossen«). Gehorcht wird nicht der Person, kraft deren Eigenrecht, sondern der gesatzten *Regel*, die dafür maßgebend ist, wem und inwieweit ihr zu gehorchen ist. Auch der Befehlende selbst gehorcht, indem er einen Befehl erläßt, einer Regel: dem »Gesetz« oder »Reglement«, einer *formal* abstrakten Norm. »[- - -]

Unter den Typus der »legalen« Herrschaft fällt natürlich nicht etwa nur die moderne Struktur von Staat und Gemeinde, sondern ebenso das Herrschaftsverhältnis im privaten kapitalistischen Betrieb, in einem Zweckverband oder Verein gleichviel welcher Art, der über einen ausgiebigen

hierarchisch gegliederten Verwaltungsstab verfügt. Die modernen politischen Verbände sind nur die hervorragendsten Repräsentanten des Typus. [---].

Die Bürokratie ist der technisch reinste Typus der legalen Herrschaft. Aber keine Herrschaft ist nur bürokratisch, d. h. nur durch kontraktlich engagierte und ernannte Beamte geführt. Das ist gar nicht möglich. Die höchsten Spitzen der politischen Verbände sind entweder »Monarchen« (erbcharismatische Herrscher, s.u.) oder vom Volke gewählte »Präsidenten« (also plebiszitär-charismatische Herren, s.u.) oder von einer parlamentarischen Körperschaft gewählt [- - -]

II. *Traditionelle Herrschaft*, kraft Glaubens an die Heiligkeit der von jeher vorhandenen Ordnungen und Herrengewalten. Reinsten Typus ist die patriarchalische Herrschaft. Der Herrschaftsverband ist Vergemeinschaftung, der Typus des Befehlenden »Herr«, der Verwaltungsstab »Diener«, die Gehorchenden sind »Untertanen«. Gehorcht wird der Person kraft ihrer durch Herkunft geheiligten Eigenwürde: aus Pietät.»[- - -]

III. *Charismatische Herrschaft*, kraft affektiver Hingabe an die Person des Herrn und ihre Gnadengaben (Charisma), insbesondere: magische Fähigkeiten, Offenbarungen oder Heldentum, Macht des Geistes und der Rede. Das ewige Neue, Außerwerktagliche, Niedagewesene und die emotionale Hingenommenheit dadurch sind hier Quellen persönlicher Hingebung. Reinsten Typen sind die Herrschaft des Propheten, des Kriegshelden, des großen Demagogen. Der Herrschaftsverband ist die [p. 482] Vergemeinschaftung in der Gemeinde oder Gefolgschaft. Der Typus des Befehlenden ist der *Führer*. Der Typus des Gehorchenden ist der »*Jünger*«. Ganz ausschließlich dem Führer rein persönlich um seiner persönlichen, unwerktäglichen Qualitäten willen wird gehorcht, nicht wegen gesatzter Stellung oder traditionaler Würde.

Max Weber: "Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft", *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre* [1922] (Hrsg. Johannes Winckelmann). Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 5 uppl. 1982. Citations from pp. 475 f, 477, 478, 481 f.

Weber om det legitima herraväldets tre typer

Herravälde, dvs chansen för att en bestämd befallning åtllydes, kan bero på att man har skilda motiv för att foga sig. Herraväldet kan betingas av rena intresseförhållanden, således av att den som åtllyder företar målrationalella överväganden om fördelar och nackdelar därmed. Å andra sidan kan herraväldet grundas i rent "skick och bruk", den slöa vanan vid det hemtama, eller i en *blott* personlig böjelse hos den som behärskas. Dock skulle ett herravälde som *enbart* vilade på en sådan grundval vara relativt labilt. Snarare brukar herraväldet, både hos den som härskar och den behärskade, vara invärtes underbyggt av *rättsgrunder*, grunder för dess "legitimitet", och när denna legitimitetstro skakas brukar det få vittgående följder.

I helt ren form existerar blott tre "legitimitetsgrunder" för herravälde, av vilka — som rena typer — vara och en är knuten till helt skilda sociologiska strukturer hos förvaltningsstaben och förvaltningsredskapen.

I. *Legalt herravälde*, som fungerar i kraft av förordningar. Den renaste typen är det byråkratiska herraväldet. Den grundläggande föreställningen är att vilken som helst rätt kan skapas eller avskaffas genom en formellt korrekt och fritt vald förordning. Hela den kår av människor som utövar herraväldet, liksom de skilda antingen valda eller utnämnda delarna av denna kår, ingår i en verksamhet. En heteronom och heterokofal del av denna verksamhet bör kallas en myndighet. Förvaltningsstaben består av härskaren utnämnda *ämbetsmän*, de som åtllyder är kårens *medlemmar* (medborgare, partikamrater).

Det är icke personen själv som åtllydes i kraft av sina egna rättigheter. I stället är det den stadgade *regeln* som åtllydes, och därmed är det regeln som avgör vem som skall åtllydas och i vilken utsträckning så skall ske. Även den som befäller åtllyder en regel när han utfärdar en befallning: han åtllyder "lagen" eller "reglementet", en *formell* abstrakt norm. [- - -]

Under det "legala" herraväldets typ faller givetvis inte blott statens och kommunens moderna struktur, utan även herraväldesförhållandena i det privata kapitalistiska företaget eller i vilken som helst målinriktad sammanslutning eller förening som förfogar över en tillräckligt stor hierarkiskt indelad förvaltningsstab. De moderna politiska sammanslutningarna utgör blott de mest utpräglade

representanterna för denna typ. [- - -]

Byråkratin är den tekniskt sett renaste typen av legalt herravälde. Men inget herravälde är *enbart* byråkratiskt, dvs genomfört av uteslutande kontraktsanställda och utnämnda ämbetsmän. Toppfigurerna inom de politiska sammanslutningarna är antingen "monarker" (karismatiska härskare genom arv, se nedan) eller av folket valda "presidenter" (dvs plebiscitärt-karismatiska härskare, se nedan) eller valda av ett parlamentariskt organ [- - -]

II. *Traditionellt herravälde*, som fungerar i kraft av tron på att de sedan gammalt existerande ordningarna och härskarmakterna är heliga. Den renaste typen är det patriarkala herraväldet. Det traditionella herraväldets sammanslutning är en gemenskap, "härskaren" är typen för den som befäller, förvaltningsstaben är "tjänare" och de som åtllyder är "undersåtar". Man lyder en person i kraft av dennes nedärvda helgade egenvärde, av vördnad. [- - -]

III. *Karismatiskt herravälde*, som fungerar i kraft av en känslomässig hängivenhet till härskarens person och de nådegåvor (karisma) som är knutna till denna person, i synnerhet magiska förmågor, uppenbarelser eller hjältedåd, andens och språkets makt. Källorna till denna personliga hängivenhet är det evigt nya, det extraordinära, det aldrig förut skådade, samt den känslomässiga hänförelse som detta väcker. Den renaste typen är profetens, krigshjältens och den store demagogens herravälde. Herraväldets sammanslutning är församlingens eller lärjungeskarans gemenskap. Typen för den som befäller är *ledaren*. Typen för den som åtllyder är "*lärjungen*". Man lyder uteslutande ledaren som person, tack vare dennes personliga, extraordinära egenskaper, icke på grund av hans lagstadgade ställning eller på grund av traditionella värden.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. M. Weber: "Die drei reinen Typen der legitimen Herrschaft", *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre* [1922] (Hrsg. Johannes Winckelmann). Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 5 uppl. 1982. Citat från pp. 475 f, 477, 478, 481 f.)

Weber on three types of legitimate *Herrschaft*

English translation of this text piece not found yet. However, other formulations by Weber of the same matter are available in translation (Observe the variations in how Weber's notion *Herrschaft* is rendered!):

M. Weber (1958), "The three types of legitimate rule," *Berkeley Publications in Society and Institutions*, 4 (1): 1-11. Translated by Hans Gerth.

M. Weber, "The Three Pure Types of Legitimate Authority," pp. 328 ff in M. Weber: *The Theory of Social and Economic Organization*. Ed. Talcott Parsons. New York: Oxford University Press, 1947.

M. Weber, "Chapter III. The types of legitimate domination," pp. 212 ff in M. Weber, *Economy and Society. An Outline of Interpretative Sociology*. Eds. Guenther Roth & Claus Wittich. Berkeley/Los Angeles/London: University of California Press, 1978 (Reprint of first edition 1968).

Comte on the law of the three stages

Pour expliquer convenablement la véritable nature et le caractère propre de la philosophie positive, il est indispensable de jeter d'abord un coup d'oeil général sur la marche progressive de l'esprit humain, envisagée dans son ensemble: car une conception quelconque ne peut être bien connue que par son histoire.

En étudiant ainsi le développement total de l'intelligence humaine dans ses diverses sphères d'activité, depuis son premier essor le plus simple jusqu'à nos jours, je crois avoir découvert une grande loi fondamentale, à laquelle il est assujéti par une nécessité invariable, et qui me semble pouvoir être solidement établie, soit sur les preuves rationnelles fournies par la connaissance de notre organisation, soit sur les vérifications historiques résultant d'un examen attentif du passé. Cette loi consiste en ce que chacune de nos conceptions principales, chaque branche de nos connaissances, passe successivement par trois états théoriques différents : l'état théologique, ou fictif; l'état métaphysique, ou abstrait; l'état scientifique, ou positif. En d'autres termes, l'esprit humain, par sa nature, emploie successivement dans chacune de ses recherches trois méthodes de philosopher, dont le caractère est essentiellement différent et même radicalement opposé : d'abord la méthode théologique, ensuite la méthode métaphysique et enfin la méthode positive. De là, trois sortes de philosophie, ou de systèmes généraux de conceptions sur l'ensemble des phénomènes, qui s'excluent mutuellement : la première est le point de départ nécessaire de l'intelligence humaine; la troisième, son état fixe et définitif; la seconde est uniquement destinée à servir de transition [...].

Dans l'état théologique, l'esprit humain, dirigeant essentiellement

ses recherches vers la nature intime des êtres, les causes premières et finales de tous les effets qui le frappent, en un mot, vers les connaissances absolues, se représente les phénomènes comme produits par l'action directe et continue d'agents surnaturels plus ou moins nombreux, dont l'intervention arbitraire explique toutes les anomalies apparentes de l'univers.

Dans l'état métaphysique, qui n'est au fond qu'une simple modification générale du premier, les agents surnaturels sont remplacés par des forces abstraites, véritables entités (abstraction personnifiées) inhérentes aux divers êtres du monde, et conçues comme capables d'engendrer par elles-mêmes tous les phénomènes observés, dont l'explication consiste alors à assigner pour chacun l'entité correspondante.

Enfin, dans l'état positif, l'esprit humain, reconnaissant l'impossibilité d'obtenir des notions absolues, renonce à chercher l'origine et la destination de l'univers, et à connaître les causes [p. 22] intimes des phénomènes, pour s'attacher uniquement à découvrir, par l'usage bien combiné du raisonnement et de l'observation, leurs lois effectives, c'est-à-dire leurs relations invariables de succession et de similitude. L'explication des faits, réduite alors à ses termes réels, n'est plus désormais que la liaison établie entre les divers phénomènes particuliers et quelques faits généraux dont les progrès de la science tendent de plus en plus à diminuer le nombre.

(A. Comte: *Philosophie première. Cours de philosophie positive, leçons 1 à 45* [1830 sqq.] (ed. Michel Serres, François Dagognet och Allal Sinaceur). Paris: Hermann, 1975, pp. 21 f.)

Comte om de tre stadiernas lag

För att på lämpligaste sätt utlägga den positiva filosofins sanna natur och egna karaktär, är det oundgängligt att först kasta en allmän blick på hur den mänskliga anden, betraktad i dess helhet, skridit framåt — ty ett begrepp, av vad slag det vara må, låter sig lära kännas väl blott genom sin historia.

När jag sålunda studerat den samlade utvecklingen hos den mänskliga tankeförmågan i dess skilda verksamhetsfärer, alltifrån det att den först prövade sina vingar fram till våra dagar, tror jag mig ha upptäckt en stor grundläggande lag, som tankeförmågan med oföränderlig nödvändighet är underkastad. Denna lag synes mig vara grundligt styrkt, genom såväl de rationella bevis som härrör från kunskapen om vår organisation som genom den historiska bekräftelse som vinnes genom en uppmärksam granskning av det förflutna. Den innebär att vart och ett av våra grundbegrepp, varje kunskapsgrän, löper genom tre skilda och på varandra följande teoretiska stadier: det teologiska eller fiktiva stadiet, det metafysiska eller abstrakta stadiet, samt det vetenskapliga eller positiva stadiet. I allt sitt utforskande gör den mänskliga anden med andra ord på grund av sin natur bruk av tre successiva metoder för att filosofera, väsensskilda till sin karaktär och till och med radikalt motsatta: först den teologiska metoden, sedan den metafysiska metoden och slutligen den positiva metoden. Därav tre slags varandra ömsesidigt uteslutande filosofier, eller tre slags allmänna begreppssystem för alla fenomen: det första är den nödvändiga startpunkten för den mänskliga tankeförmågan, det tredje är dennas fasta och definitiva stadium, det andra är blott ägnat att tjäna som övergång [...].

I det teologiska stadiet inriktar den mänskliga anden sina efterforskningar väsentligen mot företeelsernas inre natur, mot de första och finala orsakerna till alla de effekter som anden uppmärksammar, med ett ord

mot absolut kunskap. Den mänskliga anden föreställer sig att fenomenen skapas av mer eller mindre talrika övernaturliga agenter, genom dessas direkta och oavbrutna handlande, agenter vilkas godtyckliga ingripanden förklarar alla universums ögonskenliga anomalier.

I det metafysiska stadiet, som i grunden inte är annat än en enkel allmän modifiering av det första stadiet, ersättes de övernaturliga agenterna med abstrakta krafter, verkliga entiteter (personifierade abstraktioner) som är oskiljaktigt förenade med världens skilda företeelser. Man tillskriver dessa krafter förmågan att ur sig själva alstra alla observerade fenomen, vilka därmed låter sig förklaras genom att man för var och en hänvisar till en motsvarande entitet.

I det positiva stadiet, slutligen, då den mänskliga anden erkänner att det är omöjligt att nå fram till absoluta begrepp, ger den upp sökandet efter universums ursprung och bestämmelse, och försöken att lära känna fenomenens inre orsaker. I stället vinnlägger anden sig uteslutande om att, meddelst välavvägt bruk av förnuftsargument och observationer, upptäcka fenomenens verkningslagar, det vill säga de oföränderliga förhållanden enligt vilka fenomenen följer efter varandra eller liknar varandra. Att tolka fakta, i egentlig mening, innebär hädanefter intet annat än att etablera en förbindelse mellan å ena sidan olika enskilda fakta, å andra sidan vissa allmänna fakta som i och med vetenskapens framsteg tenderer att minska i antal.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. Auguste Comte; *Philosophie première. Cours de philosophie positive, leçons 1 à 45* [1830 sqq.], (ed. Michel Serres, François Dagognet och Allal Sinaceur). Paris: Hermann, 1975, pp. 21 f.)

Comte on the law of the three stages, English transl.

In order to understand the true value and character of the Positive Philosophy, we must take a brief general view of the progressive course of the human mind, regarded as a whole ; for no conception can be understood otherwise than through its history.

From the study of the development of human intelligence, in all directions, and progress through all times, the discovery arises of a great fundamental law, to which it is necessarily subject, and which has a solid foundation of proof, both in the facts of our organization and in our historical experience. The law is this :—that each of our leading conceptions,—each branch of our knowledge,—passes successively through three different theoretical conditions : the Theological, or fictitious ; the Metaphysical, or abstract ; and the Scientific, or positive. In other words, the human mind, by its nature, employs in its progress three methods of philosophizing, the character of which is essentially different, and even radically opposed : viz., the theological method, the metaphysical, and the positive. Hence arise three philosophies, or general systems of conceptions on the aggregate of phenomena, each of which excludes the others. The first is the necessary point of departure of the human understanding ; and the third is its fixed and definitive state. The second is merely a state of transition.

In the theological state, the human mind, seeking the essential nature of beings, the first and final causes (the origin and purpose) of all effects,—in short, Absolute knowledge,—supposes all phenomena to be produced by the immediate action of supernatural beings.

In the metaphysical state, which is only a modification of the first, the mind supposes, instead of supernatural beings, abstract forces, veritable entities (that is, personified abstractions) inherent in all beings, and capable of producing all phenomena. What is called the explanation of phenomena is, in this stage, a mere reference of each to its proper entity.

In the final, the positive state, the mind has given over the vain search after Absolute notions, the origin and destination of the universe, and the causes of phenomena, and applies itself to the study of their laws,—that is, their invariable relations of succession and resemblance. Reasoning and observation, duly combined, are the means of this knowledge. What is now understood when we speak of an explanation of facts is simply the establishment of a connection between single phenomena and some general facts, the number of which continually diminishes with the progress of science.

(The Positive Philosophy of Auguste Comte. Freely translated and condensed by Harriet Martineau. In three volumes. Vol. I. London: George Bell & Sons, 1896, pp. 1 f.)

Comte, the disposition of *Cours de philosophie positive*, 1830 ff (Lectures on positive philosophy) (1)

- 1re LEÇON. Exposition du but de ce cours ou considérations générales sur la nature et la destination de la philosophie positive
- 2e LEÇON. Exposition du plan de ce cours ou considérations générales sur la hiérarchie fondamentale des sciences positives
- 3e LEÇON. Considérations philosophiques sur l'ensemble de la science mathématique
- 4e LEÇON. Vue générale de l'analyse mathématique
- 5e LEÇON. Considérations générales sur le calcul des fonctions directes
- 6e LEÇON. Exposition comparative des divers points de vue généraux sous lesquels on peut envisager le calcul des fonctions indirectes
- 7e LEÇON. Tableau général du calcul des fonctions indirectes
- 8e LEÇON. Considérations générales sur le calcul des variations
- 9e LEÇON. Considérations générales sur le calcul aux différences finies
- 10e LEÇON. Vue générale de la géométrie
- 11e LEÇON. Considérations générales sur la géométrie *spéciale* ou *préliminaire*
- 12e LEÇON. Conception fondamentale de la géométrie *générale* ou analytique
- 13e LEÇON. De la géométrie générale à deux dimensions
- 14e LEÇON. De la géométrie générale à trois dimensions
- 15e LEÇON. Considérations philosophiques sur les principes fondamentaux de la mécanique rationnelle
- 16e LEÇON. Vue générale de la statique
- 17e LEÇON. Vue générale de la dynamique
- 18e LEÇON. Considérations philosophiques sur les théorèmes généraux de la mécanique rationnelle
- 19e LEÇON. Considérations philosophiques sur l'ensemble de la science astronomique
- 20e LEÇON. Considérations générales sur les méthodes d'observation en astronomie
- 21e LEÇON. Considérations générales sur les phénomènes géométriques élémentaires des corps célestes
- 22e LEÇON. Considérations générales sur le mouvement de la terre
- 23e LEÇON. Considérations générales sur les lois de Képler, et sur leur application à l'étude géométrique des mouvements célestes
- 24e LEÇON. Considérations fondamentales sur la loi de la gravitation
- 25e LEÇON. Considérations générales sur la statique céleste

- 26e LEÇON. Considérations générales sur la dynamique céleste
- 27e LEÇON. Considérations générales sur l'astronomie sidérale et sur la cosmogonie positive
- 28e LEÇON. Considérations philosophiques sur l'ensemble de la physique
- 29e LEÇON. Considérations générales sur la barologie
- 30e LEÇON. Considérations générales sur la thermologie physique
- 31e LEÇON. Considérations générales sur la thermologie mathématique
- 32e LEÇON. Considérations générales sur l'acoustique
- 33e LEÇON. Considérations générales sur l'optique
- 34e LEÇON. Considérations générales sur l'électrologie

CHIMIE

- 35e LEÇON. Considérations philosophiques sur l'ensemble de la chimie
- 36e LEÇON. Considérations générales sur la chimie proprement dite ou *inorganique*
- 37e LEÇON. Examen philosophique de la doctrine chimique des proportions définies
- 38e LEÇON. Examen philosophique de la théorie électro-chimique
- 39e LEÇON. Considérations générales sur la chimie dite *organique*

LES SCIENCES DE LA VIE

- 40e LEÇON. *Écrite du 1er au 30 Janvier 1836.* Considérations philosophiques sur l'ensemble de la science biologique
- 41e LEÇON. *Écrite du 1er au 6 août 1836.* Considérations générales sur la philosophie anatomique
- 42e LEÇON. *Écrite du 9 au 15 août 1836.* Considérations générales sur la philosophie biotaxique
- 43e LEÇON. *Écrite du 20 novembre au 15 décembre 1837.* Considérations philosophiques sur l'étude générale de la vie végétative ou *organique*
- 44e LEÇON. *Écrite du 17 au 22 décembre 1837.* Considérations philosophiques sur l'étude générale de la vie *animale* proprement dite
- 45e LEÇON. *Écrite du 24 au 31 décembre 1837.* Considérations générales sur l'étude positive des fonctions intellectuelles et morales, ou cérébrales

Comte, the disposition of *Cours de philosophie positive*, 1830 ff (Lectures on positive philosophy) (2)

LA FIN DE L'UTOPIE

46e LEÇON. Considérations politiques préliminaires sur la nécessité et l'opportunité de la *physique sociale*, d'après l'analyse fondamentale de l'état politique actuel

47e LEÇON. Appréciation sommaire des principales tentatives philosophiques entreprises jusqu'ici pour constituer la science sociale

48e LEÇON. Caractères fondamentaux de la méthode positive dans l'étude rationnelle des phénomènes sociaux

49e LEÇON. Relations nécessaires de la physique sociale avec les autres branches de la philosophie positive

50e LEÇON. Considérations préliminaires sur la statique sociale, ou théorie générale de l'ordre spontané des sociétés humaines

51e LEÇON. Lois fondamentales de la dynamique sociale, ou théorie générale du progrès naturel de l'humanité

52e LEÇON. Ecrute du 21 avril au 2 mai 1840. Réduction préalable de l'ensemble de l'élaboration historique. Considérations générales sur le premier état théologique de l'humanité : âge du fétichisme. Ebauche spontanée dit régime théologique et militaire

53e LEÇON. Ecrute du 7 mai au 30 mai 1840. Appréciation générale du principal état théologique de l'humanité : âge du polythéisme. Développement graduel du régime théologique et militaire

54e LEÇON. Ecrute du 15 juin au 2 juillet 1840. Appréciation générale du dernier état théologique de l'humanité : âge du monothéisme. Modification radicale du régime théologique et militaire

55e LEÇON. Ecrute du 10 janvier au 26 février 1841. Appréciation générale de l'état métaphysique des sociétés modernes : époque critique, ou âge de transition révolutionnaire. Désorganisation croissante, d'abord spontanée et ensuite

systematique, de l'ensemble du régime théologique et militaire

Préface personnelle Ecrute du 17 au 19 juillet 1842

56e LEÇON. Ecrute du 20 mai au 17 juin 1841. Appréciation générale du développement fondamental des divers éléments propres à l'état positif de l'humanité : âge de la spécialité, ou époque provisoire, caractérisée par l'universelle prépondérance de l'esprit de détail sur l'esprit d'ensemble. Convergence progressive des principales évolutions spontanées de la société moderne vers l'organisation finale d'un régime rationnel et pacifique

57e LEÇON. La partie historique de cette leçon a été écrite du 25 juin au 14 juillet 1841 et la partie dogmatique du 23 décembre 1841 au 15 janvier 1842.

Appréciation générale de la portion déjà accomplie de la révolution française ou européenne. Détermination rationnelle de sa tendance finale des sociétés modernes, d'après l'ensemble du passé humain : état pleinement positif, ou âge de la généralité, caractérisé par une nouvelle prépondérance normale de l'esprit d'ensemble sur l'esprit de détail

58e LEÇON. Ecrute du 17 mai au 16 juin 1842. Appréciation finale de l'ensemble de la méthode positive

59e LEÇON. Ecrute du 23 au 28 juin 1842. Appréciation philosophique de l'ensemble des résultats propres à l'élaboration préliminaire de la doctrine positive

60e et dernière LEÇON. Ecrute du 9 juillet au 13 juillet 1842. Appréciation générale de l'action finale propre à la philosophie positive.

(The table of content in i Auguste Comte[, *Philosophie première. Cours de philosophie positive, leçons 1 à 45* [1830 sqq.] (ed. Michel Serres, François Dagognet och Allal Sinaceur). Paris: Hermann, 1975], and *Physique sociale. Cours de philosophie positive, leçons 46 à 60* [1839 sqq. (ed. Jean-Paul Enthoven). Paris: Hermann, 1975].)

Comte inför termen "sociologi" i 47:e föreläsningen

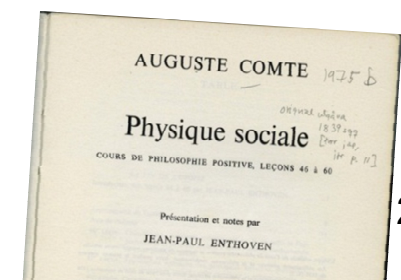
* Je crois devoir hasarder, dès à présent, ce terme nouveau, exactement équivalent à mon expression, déjà introduite, de *physique sociale*, afin de pouvoir désigner par un nom unique cette partie complémentaire de la philosophie naturelle qui se rapporte à l'étude positive de l'ensemble des lois fondamentales propres aux phénomènes sociaux. La nécessité d'une telle dénomination, pour correspondre à la destination spéciale de ce volume, fera, j'espère, excuser ici ce dernier exercice d'un droit légitime, dont je crois avoir toujours usé avec toute la circonspection convenable, et sans cesser d'éprouver une profonde répugnance pour toute habitude de néologisme systématique.

* Je crois devoir hasarder, dès à présent, ce terme nouveau, exactement équivalent à mon expression, déjà introduite, de *physique sociale*, afin de pouvoir désigner par un nom unique cette partie complémentaire de la philosophie naturelle qui se rapporte à l'étude positive de l'ensemble des lois fondamentales propres aux phénomènes sociaux.

(A. Comte, *Physique sociale. Cours de philosophie positive, leçons 46 à 60* [1839 ff], ed. Jean-Paul Enthoven. Paris: Hermann, 1975, p. 88.)

Sv. övers:

* Jag tycker att jag nu måste våga mig på denna nya term [sociologi], som exakt motsvarar uttrycket *social fysik* som jag infört tidigare, för att vara i stånd att sätta ett enda unikt namn på den komplementära del av naturfilosofin som avser det positiva studiet av den samling fundamentala lagar vilka är de sociala fenomenens egna.

Comte introduces the term "sociology"

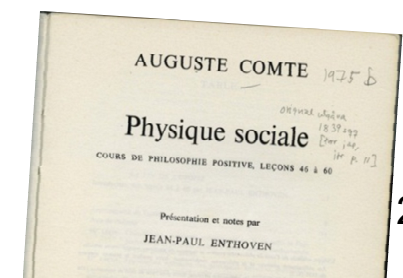
* Je crois devoir hasarder, dès à présent, ce terme nouveau, exactement équivalent à mon expression, déjà introduite, de *physique sociale*, afin de pouvoir désigner par un nom unique cette partie complémentaire de la philosophie naturelle qui se rapporte à l'étude positive de l'ensemble des lois fondamentales propres aux phénomènes sociaux. La nécessité d'une telle dénomination, pour correspondre à la destination spéciale de ce volume, fera, j'espère, excuser ici ce dernier exercice d'un droit légitime, dont je crois avoir toujours usé avec toute la circonspection convenable, et sans cesser d'éprouver une profonde répugnance pour toute habitude de néologisme systématique.

* Je crois devoir hasarder, dès à présent, ce terme nouveau, exactement équivalent à mon expression, déjà introduite, de *physique sociale*, afin de pouvoir désigner par un nom unique cette partie complémentaire de la philosophie naturelle qui se rapporte à l'étude positive de l'ensemble des lois fondamentales propres aux phénomènes sociaux.

(A. Comte, *Physique sociale. Cours de philosophie positive, leçons 46 à 60* [1839 ff], ed. Jean-Paul Enthoven. Paris: Hermann, 1975, p. 88.)

Rough English transl.:

I believe that I now have to dare to use this new term [sociology], which exactly corresponds to the expression that I have already introduced, *social physics*, to distinguish with a single name the complementary part of the natural philosophy relating to the positive study of all fundamental laws proper to social phenomena.

Marx on historical materialism

Das allgemeine Resultat, das sich mir ergab, und einmal gewonnen, meinen Studien zum Leitfaden diente, kann kurz so formulirt werden: In der gesellschaftlichen Produktion ihres Lebens gehen die Menschen bestimmte, nothwendige, von ihrem Willen unabhängige Verhältnisse ein, Produktionsverhältnisse, die einer bestimmten Entwicklungsstufe ihrer materiellen produktivkräfte entsprechen. Die Gesamtheit dieser Produktionsverhältnisse bildet die ökonomische Struktur der Gesellschaft, die reale Basis, worauf sich ein juristischer und politischer Ueberbau erhebt, und welcher bestimmte gesellschaftliche Bewußtseinsformen entsprechen. Die Produktionsweise des materiellen Lebens bedingt den socialen, politischen und geistigen Lebensproceß überhaupt. Es ist nicht das Bewußtsein der Menschen, das ihr Sein, sondern umgekehrt ihr gesellschaftliches Sein, das ihr Bewußtsein bestimmt. Auf einer gewissen Stufe ihrer Entwicklung gerathen die materiellen Produktivkräfte der Gesellschaft in Widerspruch mit den vorhandenen Produktionsverhältnissen, oder was nur ein juristischer Ausdruck dafür ist, mit den Eigenthumsverhältnissen, innerhalb deren sie sich bisher bewegt hatten. Aus Entwicklungsformen der Produktivkräfte schlagen diese Verhältnisse in Fesseln derselben um. Es tritt dann eine Epoche socialer Revolution ein. Mit der Veränderung der ökonomischen Grundlage wälzt sich der ganze ungeheure Ueberbau langsam oder rascher um. In der Betrachtung solcher Umwälzungen muß man stets unterscheiden zwischen der materiellen naturwissenschaftlich treu zu konstatirenden Umwälzung in den ökonomischen Produktionsbedingungen und den juristischen, politischen, religiösen, künstlerischen oder philosophischen, kurz ideologischen Formen, worin sich die Menschen dieses Konflikts bewußt werden und ihn ausfechten. So wenig man das, was ein Individuum ist, nach dem beurtheilt, was es sich selbst dünkt, eben so wenig kann man

eine solche Umwälzungsepoche aus ihrem Bewußtsein beurtheilen, sondern muß vielmehr dies Bewußtsein aus den Widersprüchen des materiellen Lebens, aus dem vorhandenen Konflikt zwischen gesellschaftlichen Produktivkräften und Produktionsverhältnissen erklären. Eine Gesellschaftsformation geht nie unter, bevor alle Produktivkräfte entwickelt sind, für die sie weit genug ist und neue höhere Produktionsverhältnisse treten nie an die Stelle, bevor die materiellen Existenzbedingungen derselben im Schooß der alten Gesellschaft selbst ausgebrütet worden sind. Daher stellt sich die Menschheit immer nur Aufgaben, die sie lösen kann, denn genauer betrachtet wird sich stets finden, daß die Aufgabe selbst nur entspringt, wo die materiellen Bedingungen ihrer Lösung schon vorhanden oder wenigstens in Proceß ihres Werdens begriffen sind. In großen Umrissen können asiatische, antike, feudale und modern bürgerliche Produktionsweisen als progressive Epochen der ökonomischen Gesellschaftsformation bezeichnet werden. Die bürgerlichen Produktionsverhältnisse sind die letzte antagonistische Form des gesellschaftlichen Produktionsprocesses, antagonistisch nicht im Sinn von individuellem Antagonismus, sondern eines aus den gesellschaftlichen Lebensbedingungen der Individuen hervorwachsenden Antagonismus, aber die im Schooß der bürgerlichen Gesellschaft sich entwickelnden Produktivkräfte schaffen zugleich die materiellen Bedingungen zur Lösung dieses Antagonismus. Mit dieser Gesellschaftsformation schließt daher die Vorgeschichte der menschlichen Gesellschaft ab.

(*Marx/Engels Gesamtausgabe* (MEGA), Band II:2. Berlin: Dietz Verlag, 1980, pp. 100 f. [K. Marx, Zur Kritik der politischen Ökonomie, Erstes Heft, Vorwort].)

Marx om den historiska materialismen

Det allmänna resultat till vilket jag kom och som, när det väl uppnåtts, tjänade som ledtråd för mina studier, kan kort formuleras så här: I sitt livs samhälleliga produktion ingår människorna i bestämda, nödvändiga, av deras vilja oberoende förhållanden, produktionsförhållanden, vilka motsvarar en bestämd utvecklingsgrad hos deras materiella produktivkrafter. Summan av dessa produktionsförhållanden bildar samhällets ekonomiska struktur, den reella bas på vilken en juridisk och politisk överbyggnad reser sig som svarar mot bestämda samhälleliga medvetandeformer. Det materiella livets produktionssätt är betingelsen för hela den sociala, politiska och andliga livsprocessen. Det är inte människornas medvetande som bestämmer deras vara, utan omvänt deras samhälleliga vara som bestämmer deras medvetande. På ett visst stadium av sin utveckling råkar samhällets materiella produktivkrafter i motsättning till de rådande produktionsförhållandena, eller, vilket blott är ett juridiskt uttryck härför, med de egendomsförhållanden inom vilka produktivkrafterna dittills rört sig. Efter att ha varit produktivkrafternas utvecklingsformer omvandlas produktionsförhållandena till fjättrar för produktivkrafterna. Då inträder en epok av social revolution. Med förändringen av den ekonomiska grundvalen sker en mer eller mindre snabb omvälvning av hela den väldiga överbyggnaden. Vi betraktandet av sådana omvälvningar måste man alltid skilja den materiella omvälvningen i de ekonomiska produktionsbetingelserna — en omvävning som kan konstateras med naturvetenskaplig exakthet — och de juridiska, politiska, religiösa, konstnärliga eller filosofiska, kort sagt ideologiska former vari människor blir medvetna om och utkämpar denna konflikt. Lika litet som man bedömer en individ efter vad han tänker om sig själv, lika litet kan man bedöma en sådan omvälvningsepok efter dess medvetande. Snarare måste

man förklara detta medvetande ur det materiella livets motsättningar, ur den aktuella konflikten mellan samhälleliga produktivkrafter och produktionsförhållanden. En samhällsformation går inte under förrän alla produktivkrafter som den kan inrymma har utvecklats, och nya högre produktionsförhållanden inträder aldrig förrän de materiella existensbetingelserna själva kläckts fram i det gamla samhällets sköte. Därför förelägger sig mänskligheten alltid enbart uppgifter som den kan lösa, ty vid närmare påseende finner man alltid att uppgiften själv uppstår först där de materiella betingelserna för dess lösande redan är för handen eller åtminstone i färd med att bli till. I grova drag kan asiatiska, antika, feodala och modernt borgerliga produktionssätt[[[obs plur., dvs det är övertolkn att säga att det finns ett produktionssätt av varje slag]]] betecknas som progressiva epoker hos den ekonomiska samhällsformationen. De borgerliga produktionsförhållandena är den samhälleliga produktionsprocessens sista antagonistiska form — antagonistisk inte i betydelsen individuell antagonism, utan en antagonism som växer fram ur individernas livsbetingelser —, men samtidigt skapar produktivkrafterna som utvecklas i det borgerliga samhällets sköte de materiella betingelserna för upplösandet av denna antagonism. Med denna samhällsformation avslutas därför det mänskliga samhällets förhistoria.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr *Marx/Engels Gesamtausgabe* (MEGA), Band II:2. Berlin: Dietz Verlag, 1980, pp. 100 f. [K. Marx, Zur Kritik der politischen Ökonomie, Erstes Heft, Vorwort].)

UPPSALA
UNIVERSITET

Marx on historical materialism, English transl.

The general conclusion at which I arrived and which, once reached, became the guiding principle of my studies can be summarised as follows. In the social production of their existence, men inevitably enter into definite relations, which are independent of their will, namely relations of production appropriate to a given stage in the development of their material forces of production. The totality of these relations of production constitutes the economic structure of society, the real foundation, on which arises a legal and political superstructure and to which correspond definite forms of social consciousness. The mode of production of material life conditions the general process of social, political and intellectual life. It is not the consciousness of men that determines their existence, but their social existence that determines their consciousness. At a certain stage of development, the material productive forces of society come into conflict with the existing relations of production or –this merely expresses the same thing in legal terms – with the property relations within the framework of which they have operated hitherto. From forms of development of the productive forces these relations turn into their fetters. Then begins an era of social revolution. The changes in the economic foundation lead sooner or later to the transformation of the whole immense superstructure. In studying such transformations it is always necessary to distinguish between the material transformation of the economic conditions of production, which can be determined with the precision of natural science, and the legal, political, religious, artistic or philosophic – in short, ideological forms in which men become conscious of this conflict and fight it out. Just as one does not judge an individual by

what he thinks about himself, so one cannot judge such a period of transformation by its consciousness, but, on the contrary, this consciousness must be explained from the contradictions of material life, from the conflict existing between the social forces of production and the relations of production. No social order is ever destroyed before all the productive forces for which it is sufficient have been developed, and new superior relations of production never replace older ones before the material conditions for their existence have matured within the framework of the old society. Mankind thus inevitably sets itself only such tasks as it is able to solve, since closer examination will always show that the problem itself arises only when the material conditions for its solution are already present or at least in the course of formation. In broad outline, the Asiatic, ancient, feudal and modern bourgeois modes of production may be designated as epochs marking progress in the economic development of society. The bourgeois mode of production is the last antagonistic form of the social process of production – antagonistic not in the sense of individual antagonism but of an antagonism that emanates from the individuals' social conditions of existence – but the productive forces developing within bourgeois society create also the material conditions for a solution of this antagonism. The prehistory of human society accordingly closes with this social formation

(K. Marx, *A Contribution to the Critique of Political Economy*, Moscow, Progress Publishers, u.å. Transl. S.W. Ryazanskaya. Downloaded from www.marxists.org/archive/marx/works/.)

Engels on the economy's determination "in the last instance"

Nach materialistischer Geschichtsauffassung ist das *in letzter Instanz* bestimmende Moment in der Geschichte die Produktion und Reproduktion des wirklichen Lebens. Mehr hat weder Marx noch ich je behauptet. Wenn nun jemand das dahin verdreht, das ökonomische Moment sei das *einzig* bestimmende, so verwandelt er jenen Satz in eine nichtssagende, abstrakte, absurde Phrase. Die ökonomische Lage ist die Basis, aber die verschiedenen Momente des Überbaus politische Formen des Klassenkampfes und seine Resultate — Verfassungen, nach gewonnener Schlacht durch die siegende Klasse festgestellt usw. — Rechtsformen, und nun gar die Reflexe aller dieser wirklichen Kämpfe im Gehirn der Beteiligten, politische, juristische, philosophische Theorien, religiöse Anschauungen und deren Weiterentwicklung zu Dogmensystemen, üben auch ihre Einwirkung auf den Verlauf der geschichtlichen Kämpfe aus und bestimmen in vielen Fällen vorwiegend deren *Form*. Es ist eine Wechselwirkung aller dieser Momente, worin schließlich durch alle die unendliche Menge von Zufälligkeiten (d. h. von Dingen und Ereignissen, deren innerer Zusammenhang untereinander so entfernt oder so unnachweisbar ist, daß wir ihn als nicht vorhanden betrachten, vernachlässigen können) als Notwendiges die ökonomische Bewegung sich durchsetzt. Sonst wäre die Anwendung der Theorie auf eine beliebige Geschichtsperiode ja leichter als die Lösung einer einfachen Gleichung ersten Grades.

Wir machen unsere Geschichte selbst, aber erstens unter sehr bestimmten Voraussetzungen und Bedingungen. Darunter sind die ökonomischen die schließlich entscheidenden. Aber auch die politischen usw., ja selbst die in den Köpfen der Menschen spukende Tradition, spielen eine Rolle, wenn auch nicht die entscheidende. Der preußische Staat ist auch durch historische, in letzter Instanz ökonomische Ursachen entstanden und fortentwickelt. Es wird sich aber kaum ohne Pedanterie behaupten lassen, daß unter den vielen Kleinstaaten Norddeutschlands gerade Brandenburg durch [p. 464] ökonomische Notwendigkeit und nicht auch durch andere Momente (vor allen seine Verwickelung, durch den Besitz von Preußen, mit Polen und dadurch mit internationalen politischen Verhältnissen — die ja auch bei der Bildung der österreichischen Hausmacht entscheidend sind) dazu bestimmt war, die Großmacht zu werden, in der sich der ökonomische, sprachliche und seit der Reformation auch religiöse Unterschied des Nordens vom Süden verkörperte. Es wird schwerlich gelingen, die Existenz jedes deutschen Kleinstaates der Vergangenheit und Gegenwart oder den Ursprung der hochdeutschen Lautverschiebung, die die geographische, durch die Gebirge von den Sudeten bis zum Taunus gebildete Scheidewand zu einem förmlichen Riß durch Deutschland erweiterte, ökonomisch zu erklären, ohne sich lächerlich zu machen.

Zweitens aber macht sich die Geschichte so, daß das Endresultat stets aus den

Konflikten vieler Einzelwillen hervorgeht, wovon jeder wieder durch eine Menge besonderer Lebensbedingungen zu dem gemacht wird, was er ist; es sind also unzählige einander durchkreuzende Kräfte, eine unendliche Gruppe von Kräfteparallelogrammen, daraus eine Resultante — das geschichtliche Ergebnis — hervorgeht, die selbst wieder als das Produkt einer als Ganzes, *bewußtlos* und willenlos wirkenden Macht angesehen werden kann. Denn was jeder einzelne will, wird von jedem andern verhindert, und was herauskommt, ist etwas, das keiner gewollt hat. So verläuft die bisherige Geschichte nach Art eines Naturprozesses und ist auch wesentlich denselben Bewegungsgesetzen unterworfen. Aber daraus, daß die einzelnen Willen — von denen jeder das will, wozu ihn Körperkonstitution und äußere, in letzter Instanz ökonomische Umstände (entweder seine eignen persönlichen oder allgemein-gesellschaftliche) treiben — nicht das erreichen, was sie wollen, sondern zu einem Gesamtdurchschnitt, einer gemeinsamen Resultante verschmelzen, daraus darf doch nicht geschlossen werden, daß sie = 0 zu setzen sind. Im Gegenteil, jeder trägt zur Resultante bei und ist insofern in ihr einbegriffen.

Des weiteren möchte ich Sie bitten, diese Theorie in den Originalquellen und nicht aus zweiter Hand zu studieren, es ist wirklich viel leichter. Marx hat kaum etwas geschrieben, wo sie nicht eine Rolle spielt, besonders aber ist "*Der 18. Brumaire des L. Bonaparte*" ein ganz ausgezeichnetes Beispiel ihrer Anwendung. Ebenso sind im "*Kapital*" viele Hinweise. Dann darf ich Sie auch wohl verweisen auf meine Schriften: "Herrn E. Dühring's Umwälzung der Wissenschaft" und "L. Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie", wo ich die ausführlichste Darlegung des historischen Materialismus gegeben habe, die meines Wissens existiert.

[p. 465] Daß von den Jüngeren zuweilen mehr Gewicht auf die ökonomische Seite gelegt wird, als ihr zukommt, haben Marx und ich teilweise selbst verschulden müssen. Wir hatten, den Gegnern gegenüber, das von diesen gelegnete Hauptprinzip zu betonen, und da war nicht immer Zeit, Ort und Gelegenheit, die übrigen an der Wechselwirkung beteiligten Momente zu ihrem Recht kommen zu lassen. Aber sowie es zur Darstellung eines historischen Abschnitts, also zur praktischen Anwendung kam, änderte sich die Sache, und da war kein Irrtum möglich. Es ist aber leider nur zu häufig, daß man glaubt, eine neue Theorie vollkommen verstanden zu haben und ohne weiteres handhaben zu können, sobald man die Hauptsätze sich angeeignet hat, und das auch nicht immer richtig. Und diesen Vorwurf kann ich manchem der neueren "Marxisten" nicht ersparen, und es ist da dann auch wunderbares Zeug geleistet worden.

(Marx/Engels, *Werke*, Band 37. Berlin: Dietz Verlag, 1967, pp. 463-465. Engels' letter to Joseph Bloch, 21 Sept. 1890.)

Engels om att ekonomin bestämmer “i sista instans”

Enligt materialistisk historieuppfattning utgörs historiens *i sista insats* bestämmande moment av produktionen och reproduktionen av det verkliga livet. Mer än så har varken Marx eller jag någonsin antagit. Om någon nu förvränger detta till att det ekonomiska momentet skulle var det *enda* bestämmande, så förvandlar han denna utsaga till en intetsägande, abstrakt, absurd fras. Den ekonomiska situationen är basen, men överbyggnadens skilda moment — klasskampens politiska former och resultaten, dvs. författningar som efter det slaget är vunnit fastställs av den segrande klassen osv., rättsformer, och till och med återspeglings av alla dessa verkliga strider i deltagarnas hjärnor, politiska, juridiska, filosofiska teorier, religiösa åskådningar och dessas vidareutveckling till dogmsystem — även allt detta inverkar på de historiska stridernas förlopp och bestämmer i många fall till övervägande del deras *form*. Det är fråga om en växelverkan mellan alla dessa moment, och ytterst är det den ekonomiska rörelsen som med nödvändighet slår igenom, via alla otaliga tillfälligheter (dvs. via alla de ting och händelser vilkas ömsesidiga samband är så avlägsna eller så omöjliga att påvisa att vi betraktar dem som icke-existerande, som något vi kan bortse från). Annars vore det lättare att tillämpa teorin på vilken som helst historisk period än att lösa en enkel förstegradsekvation.

Vi gör själva vår historia, men, för det första, under mycket bestämda förutsättningar och betingelser. Bland dessa är de ekonomiska ytterst de avgörande. Men även de politiska osv., ja till och med den tradition som spökar i människors huvuden, spelar en roll, om än inte den avgörande. Även den preussiska staten har uppstått och vidareutvecklats ur historiska, i sista instans ekonomiska orsaker. Man kan dock knappast utan att vara pedantisk antaga, att det uteslutande varit [p. 464] den ekonomiska nödvändigheten, och inte därjämte andra moment (framförallt att Brandenburg genom besittningen av Preussen hamnade i förvecklingar med Polen och därmed blandades in i internationella politiska förhållanden — vilket ju också blev avgörande för skapandet av det Österrikiska väldet), som bestämde att Brandenburg blev en stormakt, i vilken den ekonomiska, språkliga och sedan reformationen även religiösa åtskillnaden mellan norr och söder förkroppsligades. Det vore svårt att utan att göra sig löjlig ge en ekonomisk förklaring till varenda tysk småstats existens i det förflutna och i dag, eller till uppkomsten av den högtyska ljudskridningen, som till en formlig klyfta tvärs genom Tyskland vidgade den geografiska skiljevägg som bildas av bergskedjorna från Sudet till Taunus.

För det andra skapas historien därigenom att slutresultatet alltid springer fram ur konflikter mellan många enskilda viljor, av vilka var och en i sin tur blir till vad den är genom en mängd särskilda livsbetingelser; det finns således otaliga varandra genomkorsande krafter, en oändlig grupp av kraftparallelogrammer, varur det uppstår en resultant — den historiska händelsen — som åter i sin tur kan betraktas som produkten av en verkande

makt, tagen som helhet i *avsaknad av medvetande* och vilja. Ty det som någon individ önskar förhindras av alla andra, och vad som härur framgår är något som ingen önskat. Så förlöper den hittillsvarande historien likt en naturprocess och väsentligen underkastad samma rörelselagar. Men att de enskilda viljorna — de viljor som gör att envar vill det som han drivs till av sin kroppskonstitution och av de yttre, i sista instans ekonomiska omständigheterna (antingen hans egna personliga omständigheter eller de allmänna samhällsliga) — inte uppnår vad de önskar, utan smälter samman till ett genomsnitt, till en gemensam resultant, får inte tagas till intäkt för slutsatsen, att denna resultant skall sättas lika med noll. Tvärtom, envar bidrager till resultanten och inbegripes i motsvarande utsträckning i denna.

Vidare skulle jag vilja be Er, att studera denna teori i originalkällorna och inte i andra hand. Det är verkligen mycket lättare. Marx skrev knappast någonting där den inte spelade en roll. I synnerhet är "*Louis Bonapartes artonde Brumaire*" ["Der achtzente Brumaire des Louis Bonaparte", 1852] ett utmärkt exempel på dess tillämpning. Likaså finns många häntyndningar i *Kapitalet*. Sedan får jag väl även hänvisa Er till mina skrifter: Herr Eugen Dührings omvälvning av vetenskapen [*Herrn Eugen Dührings Umwälzung des Wissenschaftes*, ofta kallad "Anti-Dühring", 1878] och Ludvig Feuerbach och slutet på den klassiska tyska filosofin [*Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie*, 1886], där jag givit den så vitt jag vet utförligaste utläggning av den historiska materialismen som existerar.

[p. 465] Att yngre människor emellanåt lagt mer vikt vid den ekonomiska sidan än vad som tillkommer den, är delvis Marx' och min egen skuld. Gentemot motståndarna var vi tvungna att betona denna av dem förnekade huvudprincip, och det gavs då inte alltid tid, utrymme och tillfälle att låta de övriga moment som ingår i växelverkan komma till sin rätt. Men i den mån det gällde att framställa ett historiskt skede, det vill säga om den praktiska tillämpningen, ändrade sig saken, och då gavs ingen möjlighet till missförstånd. Dock är det tyvärr blott alltför vanligt att man tror sig om att fullständigt ha förstått och utan vidare kunna hantera en ny teori så snart man — och inte alltid ens på rätt sätt — tillägnat sig huvudsatserna. Och från denna förebräelse kan jag inte fritaga många bland de nyare "marxisterna", ty där har man presterat det mest förunderliga strunt.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. Marx/Engels, *Werke*, Band 37. Berlin: Dietz Verlag, 1967, pp. 463-465. Engels' letter to Joseph Bloch, 21 Sept. 1890.)

Engels on the economy's determination "in the last instance"

According to the materialist conception of history, the *ultimately* determining element in history is the production and reproduction of real life. Other than this neither Marx nor I have ever asserted. Hence if somebody twists this into saying that the economic element is the *only* determining one, he transforms that proposition into a meaningless, abstract, senseless phrase. The economic situation is the basis, but the various elements of the superstructure — political forms of the class struggle and its results, to wit: constitutions established by the victorious class after a successful battle, etc., juridical forms, and even the reflexes of all these actual struggles in the brains of the participants, political, juristic, philosophical theories, religious views and their further development into systems of dogmas — also exercise their influence upon the course of the historical struggles and in many cases preponderate in determining their form. There is an interaction of all these elements in which, amid all the endless host of accidents (that is, of things and events whose inner interconnection is so remote or so impossible of proof that we can regard it as non-existent, as negligible), the economic movement finally asserts itself as necessary. Otherwise the application of the theory to any period of history would be easier than the solution of a simple equation of the first degree.

We make our history ourselves, but, in the first place, under very definite assumptions and conditions. Among these the economic ones are ultimately decisive. But the political ones, etc., and indeed even the traditions which haunt human minds also play a part, although not the decisive one. The Prussian state also arose and developed from historical, ultimately economic, causes. But it could scarcely be maintained without pedantry that among the many small states of North Germany, Brandenburg was specifically determined by economic necessity to become the great power embodying the economic, linguistic and, after the Reformation, also the religious difference between North and South, and not by other elements as well (above all by its entanglement with Poland, owing to the possession of Prussia, and hence with international political relations — which were indeed also decisive in the formation of the Austrian dynastic power). Without making oneself ridiculous it would be a difficult thing to explain in terms of economics the existence of every small state in Germany, past and present, or the origin of the High German consonant permutations, which widened the geographic partition wall formed by the mountains from the Sudetic range to the Taunus to form a regular fissure across all Germany.

In the second place, however, history is made in such a way that the final result always

arises from conflicts between many individual wills, of which each in turn has been made what it is by a host of particular conditions of life. Thus there are innumerable intersecting forces, an infinite series of parallelograms of forces which give rise to one resultant — the historical event. This may again itself be viewed as the product of a power which works as a whole *unconsciously* and without volition. For what each individual wills is obstructed by everyone else, and what emerges is something that no one willed. Thus history has proceeded hitherto in the manner of a natural process and is essentially subject to the same laws of motion. But from the fact that the wills of individuals — each of whom desires what he is impelled to by his physical constitution and external, in the last resort economic, circumstances (either his own personal circumstances or those of society in general) — do not attain what they want, but are merged into an aggregate mean, a common resultant, it must not be concluded that they are equal to zero. On the contrary, each contributes to the resultant and is to this extent included in it.

I would furthermore ask you to study this theory from its original sources and not at second-hand; it is really much easier. Marx hardly wrote anything in which it did not play a part. But especially *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte* is a most excellent example of its application. There are also many allusions to it in *Capital*. Then may I also direct you to my writings: *Herr Eugen Dühring's Revolution in Science* and *Ludwig Feuerbach and the End of Classical German Philosophy*, in which I have given the most detailed account of historical materialism which, as far as I know, exists.

Marx and I are ourselves partly to blame for the fact that the younger people sometimes lay more stress on the economic side than is due to it. We had to emphasise the main principle vis-à-vis our adversaries, who denied it, and we had not always the time, the place or the opportunity to give their due to the other elements involved in the interaction. But when it came to presenting a section of history, that is, to making a practical application, it was a different matter and there no error was permissible. Unfortunately, however, it happens only too often that people think they have fully understood a new theory and can apply it without more ado from the moment they have assimilated its main principles, and even those not always correctly. And I cannot exempt many of the more recent "Marxists" from this reproach, for the most amazing rubbish has been produced in this quarter, too...

(Transl. Brian Baggins. Downloaded from

https://www.marxists.org/archive/marx/works/1890/letters/90_09_21.htm.)

Marx on the Method of the political economy

Die Methode der politischen Ökonomie

Wenn wir ein gegebenes Land politisch-ökonomisch betrachten, so beginnen wir mit seiner Bevölkerung, ihrer Verteilung in Klassen, Stadt, Land, See, den verschiedenen Produktionszweigen, Aus- und Einfuhr, jährlicher Produktion und Konsumtion, Warenpreisen etc.

Es scheint das Richtige zu sein mit dem Realen und Konkreten, der wirklichen Voraussetzung zu beginnen, also z. B. in der Ökonomie mit der Bevölkerung, die die Grundlage und das Subjekt des ganzen gesellschaftlichen Produktionsakts ist. Indes zeigt sich dies bei näherer Betrachtung [als] falsch. Die Bevölkerung ist eine Abstraktion, wenn ich z. B. die Klassen, aus denen sie besteht, weglasse. Diese Klassen sind wieder ein leeres Wort, wenn ich die Elemente nicht kenne, auf denen sie beruht. Z. B. Lohnarbeit, Kapital etc. Diese unterstellen Austausch, Teilung der Arbeit, Preise etc. Kapital z. B. ohne Lohnarbeit ist nichts, ohne Wert, Geld, Preis etc. Fange ich also mit der Bevölkerung an, so wäre das eine chaotische Vorstellung des Ganzen und durch nähere Bestimmung würde ich analytisch immer mehr auf einfachere Begriffe kommen; von dem vorgestellten Konkreten auf immer dünnere Abstrakta, bis ich bei den einfachsten Bestimmungen angelangt wäre. Von da wäre nun die Reise wieder rückwärts anzutreten, bis ich endlich wieder bei der Bevölkerung anlangte, diesmal aber nicht als bei einer chaotischen Vorstellung eines Ganzen, sondern als einer reichen Totalität von vielen Bestimmungen und Beziehungen. Der erste Weg ist der, den die Ökonomie in ihrer Entstehung geschichtlich genommen hat. Die Ökonomen des 17. Jahrhunderts z. B. fangen immer mit dem lebendigen Ganzen, der

Bevölkerung, der Nation, Staat, mehren Staaten etc. an; sie enden aber immer damit, daß sie durch Analyse einige bestimmende abstrakte, allgemeine Beziehungen, wie Teilung der Arbeit, Geld, Wert etc. herausfinden. Sobald diese einzelnen Momente mehr oder weniger fixiert und abstrahiert waren, begannen die ökonomischen Systeme, die von dem Einfachen, wie Arbeit, Teilung der Arbeit, Bedürfnis, Tauschwert aufstiegen bis zum Staat, Austausch der Nationen, und Weltmarkt. Das letztre ist offenbar die wissenschaftlich richtige Methode. Das Konkrete ist konkret, weil es die Zusammenfassung vieler Bestimmungen ist, also Einheit des Mannigfaltigen. Im Denken erscheint es daher als Prozeß der Zusammenfassung, als Resultat, nicht als Ausgangspunkt, obgleich es der wirkliche Ausgangspunkt und daher auch der Ausgangspunkt der Anschauung und Vorstellung ist. Im ersten Weg wurde die volle Vorstellung zu abstrakter Bestimmung verflüchtigt; im zweiten führen die abstrakten Bestimmungen zur Reproduktion des Konkreten im Weg des Denkens. Hegel geriet daher auf die Illusion das reale als Resultat des sich in sich zusammenfassenden, in sich vertiefenden, und aus sich selbst sich bewegenden denkens zu fassen, während die Methode vom Abstrakten zum Konkreten aufzusteigen, nur die Art für das denken ist, sich das Konkrete anzueignen, es als ein geistig Konkretes zu reproduzieren. Keineswegs aber der Entstehungsprozeß des Konkreten selbst.

(K. Marx, "Einleitung" zu den 'Grundrissen der Kritik der politischen Ökonomie' [manuscript, August 1857], pp. 17-45 in *Marx/Engels Gesamtausgabe* (MEGA) II.1.1. Ökonomische manuskripte 1857/58), Dietz Verlag, Berlin 1976. Citation from pp. 35 f)

Marx om den politiska ekonomins metod

Den politiska ekonomins metod

Då vi betraktar ett givet land politiskt-ekonomiskt, börjar vi med dess befolkning och dennas fördelning i klasser, med stad, landsbygd, hav och sjö, de skilda produktionsgrenarna, export och import, årlig produktion och konsumtion, varupriser etc.

Det synes vara det riktiga att börja med det reella och konkreta, med den verkliga förutsättningen, att således t.ex. inom ekonomin börja med befolkningen, som är grundvalen och subjektet för hela den samhällsliga produktionsakten. Likväl visar sig detta vid närmare påseende falskt. Befolkningen är en abstraktion om jag bortser från t.ex. de klasser den består av. I sin tur är dessa klasser ett tomt ord om jag inte känner till de element av vilka de beror, t.ex. lönearbete, kapital etc., som förutsätter utbyte, arbetsdelning, priser etc. Kapital är t.ex. ingenting utan lönearbete, utan värde, pengar, pris etc. Om jag alltså skulle börja med befolkningen, vore det en kaotisk föreställning om helheten, och jag skulle via noggrannare bestämningar analytiskt alltmer närma mig enklare begrepp, från det föreställda konkreta till det allt tunnare abstrakta, tills jag skulle anlända till de enklaste bestämningarna. Därifrån skulle återresan anträdas, tills jag slutligen åter skulle anlända till befolkningen, ehuru denna gång inte till befolkningen som en kaotisk föreställning om en helhet, utan som en rik totalitet med många bestämningar och relationer. Den första vägen är den som ekonomin under sin framväxt historiskt sett har tagit. T.ex. 1600-talets ekonomer började alltid med den levande helheten, med befolkningen, nationen, staten, flera stater etc.; men de slutade alltid med att analysvägen finna fram till några bestämmande, abstrakta, allmänna relationer, såsom arbetsdelning, pengar, värde etc. Så snart dessa enskilda

moment var mer eller mindre fastlagda och abstraherade, vidtog de ekonomiska systemen, som från det enkla, såsom arbete, arbetsdelning, behov, bytesvärde, genomförde en uppstigning fram till stat, utbyte mellan nationer, och världsmarknad. Det senare är uppenbarligen den vetenskapligt riktiga metoden. Det konkreta är konkret emedan det är sammanfattningen av många bestämningar, alltså en enhet av det mångfaldiga. I tänkandet framträder det konkreta därmed som sammanfattningsprocess, som resultat, icke som utgångspunkt, trots att det är den verkliga utgångspunkten och därför också utgångspunkten för åskådningen och föreställningen. Längs den första vägen förflyktigas den fulla föreställningen till abstrakt bestämning; längs den andra leder de abstrakta bestämningarna till att det konkreta reproduceras på tänkandets väg. Hegel råkade därför ut för en illusion när han uppfattade det reella som resultatet av det tänkande som sammanfattar sig i sig självt, som fördjupar sig i sig självt, som sätter sig självt i rörelse — när i själva verket metoden att stiga från det abstrakta till det konkreta blott är tänkandets sätt att tillägna sig det konkreta, att reproducera det som ett andligt konkret. Denna metod är ingalunda uppkomstprocessen för det konkreta självt.

(Övers. D. Broady.

Övers fr. K. Marx, "Einleitung" zu den 'Grundrissen der Kritik der politischen Ökonomie' [manuscript, August 1857], pp. 17-45 i *Marx/Engels Gesamtausgabe* (MEGA) II.1.1. Ökonomische manuskripte 1857/58., Dietz Verlag, Berlin 1976.. Citat fr. p. 35 f.)

Marx on the method of the political economy, English transl.

The Method of Political Economy

When we consider a given country politico-economically, we begin with its population, its distribution among classes, town, country, the coast, the different branches of production, export and import, annual production and consumption, commodity prices etc.

It seems to be correct to begin with the real and the concrete, with the real precondition, thus to begin, in economics, with e.g. the population, which is the foundation and the subject of the entire social act of production. However, on closer examination this proves false. The population is an abstraction if I leave out, for example, the classes of which it is composed. These classes in turn are an empty phrase if I am not familiar with the elements on which they rest. E.g. wage labour, capital, etc. These latter in turn presuppose exchange, division of labour, prices, etc. For example, capital is nothing without wage labour, without value, money, price etc. Thus, if I were to begin with the population, this would be a chaotic conception [Vorstellung] of the whole, and I would then, by means of further determination, move analytically towards ever more simple concepts [Begriff], from the imagined concrete towards ever thinner abstractions until I had arrived at the simplest determinations. From there the journey would have to be retraced until I had finally arrived at the population again, but this time not as the chaotic conception of a whole, but as a rich totality of many determinations and relations. The former is the path historically followed by economics at the time of its origins. The economists of the seventeenth century, e.g., always begin with the living whole, with population, nation, state, several states,

etc.; but they always conclude by discovering through analysis a small number of determinant, abstract, general relations such as division of labour, money, value, etc. As soon as these individual moments had been more or less firmly established and abstracted, there began the economic systems, which ascended from the simple relations, such as labour, division of labour, need, exchange value, to the level of the state, exchange between nations and the world market. The latter is obviously the scientifically correct method. The concrete is concrete because it is the concentration of many determinations, hence unity of the diverse. It appears in the process of thinking, therefore, as a process of concentration, as a result, not as a point of departure, even though it is the point of departure in reality and hence also the point of departure for observation [Anschauung] and conception. Along the first path the full conception was evaporated to yield an abstract determination; along the second, the abstract determinations lead towards a reproduction of the concrete by way of thought. In this way Hegel fell into the illusion of conceiving the real as the product of thought concentrating itself, probing its own depths, and unfolding itself out of itself, by itself, whereas the method of rising from the abstract to the concrete is only the way in which thought appropriates the concrete, reproduces it as the concrete in the mind. But this is by no means the process by which the concrete itself comes into being.

(K. Marx, *Outlines of the Critique of Political Economy*, Penguin 1973. Transl. Martin Nicolaus. Downloaded from <http://www.marxists.org/archive/marx/works/1857/grundrisse/>)

Durkheim on art, practical theory and science

Parce que c'est en pédagogue que nous allons parler de l'éducation morale, il nous a paru nécessaire de bien déterminer ce qu'il fallait entendre par pédagogie. J'ai donc montré tout d'abord qu'elle n'était pas une science. Ce n'est pas qu'une science de l'éducation ne soit possible, mais la pédagogie n'est pas cette science. Cette distinction est nécessaire, afin que l'on ne juge pas des théories pédagogiques d'après les principes qui ne conviennent qu'aux recherches proprement scientifiques. La science est tenue de chercher avec le plus de prudence possible; elle n'est pas tenue d'aboutir dans un temps donné. La pédagogie n'a pas le droit d'être patiente au même degré; car elle répond à des nécessités vitales qui ne peuvent attendre. Quand un changement dans le milieu réclame de nous un acte approprié, l'acte ne peut être ajourné. Tout ce que peut et doit faire le pédagogue, c'est de réunir, le plus consciencieusement qu'il est possible, toutes les données que la science met à sa disposition, à chaque moment du temps, pour guider l'action; et on ne peut rien lui demander de plus.

Mais, si la pédagogie n'est pas une science, elle n'est pas non plus un art. L'art, en effet, est fait d'habitudes, de pratiques, d'habileté organisée. L'art de l'éducation, ce n'est pas la pédagogie, c'est le savoir-faire de l'éducateur, l'expérience pratique du maître.

Et il y a là deux choses si nettement différentes, qu'on peut être assez bon maître, tout en étant peu propre aux spéculations pédagogiques. Inversement, le pédagogue peut manquer de toute habileté pratique. Nous n'aurions volontiers confié une classe ni à Montaigne ni à Rousseau, et les échecs répétés de Pestalozzi prouvent qu'il ne possédait qu'incomplètement l'art de l'éducation.

La pédagogie est donc quelque chose d'intermédiaire entre l'art et la science. Elle n'est pas l'art, car elle [p. 2] n'est pas un système de pratiques organisées, mais d'idées relatives à ces pratiques. Elle est un ensemble de théories. Par là, elle se rapproche de la science. Seulement, tandis que les théories scientifiques ont pour but unique d'exprimer le réel, les théories pédagogiques ont pour objet immédiat de guider la conduite. Si elles ne sont pas l'action elle-même, elles y préparent et en sont toutes proches. C'est dans l'action qu'est leur raison d'être. C'est cette nature mixte que j'essayais d'exprimer, en disant qu'elle est une théorie pratique. Par là se trouve déterminée la nature des services qu'on en peut attendre. Elle n'est pas la pratique, et, par conséquent, elle n'en peut dispenser. Mais elle peut l'éclairer. Elle est donc utile dans la mesure où la réflexion est utile à l'expérience professionnelle.

Si elle excède les limites de son domaine légitime, si elle entend se substituer à l'expérience, édicter des recettes toutes faites que le praticien n'aura qu'à appliquer mécaniquement, elle dégénère en constructions arbitraires. Mais, d'un autre côté, si l'expérience se passe de toute réflexion pédagogique, elle dégénère à son tour en routine aveugle, ou bien elle se met à la remorque d'une réflexion mal informée et sans méthode. Car la pédagogie, en définitive, n'est pas autre chose que la réflexion la plus méthodique et la mieux documentée possible, mise au service de la pratique de l'enseignement.

(É. Durkheim: *L'éducation morale* [1925]. Paris: P.U.F., 1974, pp. 1 f.)

Durkheim om konst, praktisk teori och vetenskap

Eftersom det är såsom pedagog jag kommer att tala om moralisk fostran, tycks det mig nödvändigt att noggrant visa vad man bör förstå med pedagogik. Tidigare har jag inledningsvis visat att pedagogiken inte är en vetenskap; inte så att en undervisningsvetenskap vore omöjlig, men pedagogiken är icke denna vetenskap. Distinktionen är nödvändig för att vi inte skall döma pedagogiska teorier enligt kriterier som enbart är tillämpliga på i egentlig mening vetenskaplig forskning. Inom vetenskapen gäller det att forska så besinningsfullt som möjligt. Man behöver inte vara färdig på given tid. Pedagogiken däremot kan inte kosta på sig att vara lika tålmodig. Den har att ge svar på vitala nödvändigheter som inte tål någon väntan. När en förändring i miljön kräver ett därtill avpassat handlande från vår sida, kan detta inte uppskjutas. Allt som pedagogen kan och bör göra, är att så medvetet som möjligt samla all den information som vetenskapen vid varje given tidpunkt ställer till hans förfogande för att vägleda handlandet. Mer än så kan inte begäras av honom.

Men om således pedagogiken inte är en vetenskap, så är den heller inte en konst. Konsten är en skapelse av vanor, praktiker, organiserade färdigheter. Konsten att fostra och undervisa är inte pedagogik, utan denna konst är fostrarens handlag, lärarens praktiska erfarenhet.

Det rör sig här om två ting, så klart åtskilda att man kan vara en tämligen god lärare och samtidigt föga lämpad för pedagogiska spekulationer. Omvänt kan pedagogen sakna varje praktisk duglighet. Vi skulle ogärna anförtrott en skolklass åt vare sig Montaigne eller Rousseau, och Pestalozzis upprepade fiaskon visar hur bristfälligt han behärskade konsten att fostra och undervisa. Pedagogiken är således någonting mitt emellan konst och vetenskap. Den är inte konst, ty den är inget system av organiserade praktiker, utan ett system av idéer som förhåller sig till dessa

praktiker. Den är en uppsättning teorier. Därvidlag närmar den sig vetenskapen. Vetenskapliga teorier har dock som enda mål att uttrycka det reella, medan pedagogiska teorier har det omedelbara syftet att vägleda beteendet. Även om pedagogiken inte skall förväxlas med själva handlandet, står den ändå handlandet nära därigenom att den utgör en förberedelse för detsamma. Pedagogikens existensberättigande står att finna i handlandet. Det är denna sammansatta natur jag försökt uttrycka genom att tala om pedagogiken som en praktisk teori. Det är denna natur som avgör vilka slags tjänster vi kan vänta oss av pedagogiken. Pedagogiken är inte praktik och kan följaktligen inte undvara praktiken. Däremot kan den upplysa praktiken. Den är således nyttig i den grad som den yrkesmässiga erfarenheten har nytta av reflexion.

Om pedagogiken överskrider gränserna för sin legitima domän, om den gör anspråk på att träda i erfarenhetens ställe, att utfärda färdiga recept som praktikern blott behöver tillämpa mekaniskt, urartar den till godtyckliga konstruktioner. Om å andra sidan erfarenheten avstår från varje pedagogisk reflexion, så urartar denna erfarenhet i sin tur till blind rutin eller faller offer för okunnig reflektion utan metod. Ty pedagogiken är ytterst inget annat än den reflexion som är så metodisk och underbyggd som möjligt och som ställes i undervisningspraktikens tjänst.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. É. Durkheim: *L'éducation morale* [1925]. Paris: P.U.F., 1974, pp. 1f.)

Durkheim on art, practical theory and science

I propose to talk about moral education as an educator; therefore, I ought to give you my conception of education at the very outset. I have previously suggested that we are not dealing with a science. A science of education is not impossible; but education itself is not that science. This distinction is necessary lest we judge education by standards applicable only to strictly scientific research. Scientific inquiry must proceed most deliberately; it does not have to meet deadlines. Education is not justified in being patient to the same extent; it must supply answers to vital needs that brook no delay. When a change in the environment demands appropriate action of us, our hand is forced. All that the educator can and should do is to combine as conscientiously as possible all the data that science puts at his disposal, at a given moment, as a guide to action. No one can ask more of him.

However, if education is not a science, neither is it an art. Art, indeed, is made up of habit, practice, and organized skills. Pedagogy is not the art of teaching; it is the *savoir faire* of the educator, the practical experience of the teacher.

What we have here are two clearly differentiated things: one may be a good teacher, yet not-very clever at educational theory. Conversely, the educational theorist may be completely lacking in practical skill. It would have been unwise to entrust a class to Montaigne or to Rousseau; and the repeated failures of Pestalozzi prove that he was not a very good teacher. Education is therefore intermediate between art and science. It is not art, for it is not a

system of organized practices but of ideas bearing on these practices. It is a body of theories. By that token it is close to science. However, scientific theory has only one goal—the expression of reality; whereas educational theories have the immediate aim of guiding conduct. While these theories do not constitute action in themselves, they are a preparation for it, and they are very close to it. Their *raison d'être* is in action. It is this dual nature that I have been trying to express in referring to education as a practical theory. The uses that may be expected of it are determined by this ambivalent nature. It is not action itself and thus cannot replace action. But it can provide insight into action. It is therefore useful to the extent that thought is useful to professional experience.

If educational theory goes beyond its proper limits, if it pretends to supplant experience, to promulgate ready-made formulae that are then applied mechanically, it degenerates into dead matter. If, on the other hand, experience disregards pedagogical thinking, it in turn degenerates into blind routine or else is at the mercy of ill-informed or unsystematic thinking. Educational theory essentially is the most methodical and best-documented thinking available, put at the service of teaching.

(É. Durkheim: *Moral Education*. New York: The Free Press, 1973, pp. 1f. Transl. Everett K. Wilson & Herman Schnurer.)

Durkheim on rationalism vs. empirism

Jusqu'à présent, deux doctrines seulement étaient en présence. Pour les uns, les catégories ne peuvent être dérivées de l'expérience : elles lui sont logiquement antérieures et la conditionnent. On se les représente comme autant de données simples, irréductibles, immanentes à l'esprit humain en vertu de sa constitution native. C'est pourquoi on dit d'elles qu'elles sont *a priori*. Pour les autres, au contraire, elles seraient construites, faites de pièces et de morceaux, et c'est l'individu qui serait l'ouvrier de cette construction.

[---]

Les aprioristes, malgré le sens ordinairement attaché aux étiquettes, sont plus respectueux

des faits. Parce qu'ils n'admettent pas comme une vérité d'évidence que les catégories sont faites des mêmes éléments que nos représentations sensibles, ils ne sont pas obligés de les appauvrir systématiquement, de les vider de tout contenu réel, de les réduire à n'être que des artifices verbaux. Ils leur laissent, au contraire, tous leurs caractères spécifiques. Les aprioristes sont des rationalistes; ils croient que le monde a un aspect logique que la raison exprime éminemment. Mais pour cela, il leur faut attribuer à l'esprit un certain pouvoir de dépasser l'expérience, d'ajouter à ce qui lui est immédiatement donné [...].

(Émile Durkheim: *Les formes élémentaires de la vie religieuse* [1912].
Paris: P.U.F., 1979, pp. 18, 20.)

Durkheim om rationalism vs. empirism

Sv. Övers.

Fram till i dag har blott två doktriner gjort sig gällande. Enligt den ena kan kategorierna icke härledas ur erfarenheten. Kategorierna föregår logiskt sett erfarenheten och utgör dess förutsättning. Man föreställer sig kategorierna som ett antal enkla och oreducerbara givna enheter, som är inneboende i den mänskliga anden på grund av dennas ursprungliga konstitution. Det är därför man säger att kategorierna är *a priori*. Enligt den andra doktrinen är kategorierna däremot sammanfogade av småbitar, och det är individen som står för detta bygge.

[---]

Trots den betydelse som vanligen förknippas med etiketten apriorister är dessa mer

respektfulla inför fakta. De godtager inte som någon självklar sanning att kategorierna är fabricerade av samma element som våra sinnliga åskådningar, och därför är de inte förpliktade att systematiskt utarma kategorierna, att tömma dem på deras reella innehåll, att reducera dem till blotta verbala artefakter. Tvärtom, aprioristerna låter kategorierna behålla alla sina specifika karaktäristika. Aprioristerna är rationalister; de tror att det hos världen finns en logisk aspekt som bäst uttrycks av förnuftet. Därför tillskriver de anden en viss förmåga att överskrida erfarenheten, att komplettera det som är omedelbart givet för anden.

(Övers. D. Broady)

Durkheim on rationalism vs. empirism

Eng. transl.

Up to the present there have been only two doctrines in the field. For some, the categories cannot be derived from experience: they are logically prior to it and condition it. They are represented as so many simple and irreducible data, imminent in the human mind by virtue of its inborn constitution. For this reason they are said to be *a priori*. Others, however, hold that they are constructed and made up of pieces and bits, and that the individual is the artisan of this construction. [---]

In spite of the sense ordinarily attached to the name, the apriorists have more respect for the facts. Since they do not admit it as a truth established by evidence that the

categories are made up of the same elements as our sensual representations, they are not obliged to impoverish them systematically, to draw from them all their real content, and to reduce them to nothing more than verbal artifices. On the contrary, they leave them all their specific characteristics. The apriorists are the rationalists; they believe that the world has a logical aspect which the reason expresses excellently. But for all that, it is necessary for them to give the mind a certain power of transcending experience and of adding to that which is given to it directly [...].

(The Project Gutenberg EBook of The Elementary Forms of the Religious Life,
by Emile Durkheim. Translator: Joseph Ward Swain.)

Durkheim's methodological credo

On est si peu habitué à traiter les faits sociaux scientifiquement que certaines des propositions contenues dans cet ouvrage risquent de surprendre le lecteur. Cependant, s'il existe une science des sociétés, il faut bien s'attendre à ce qu'elle ne consiste pas dans une simple paraphrase des préjugés traditionnels, mais nous fasse voir les choses autrement qu'elles n'apparaissent au vulgaire ; car l'objet de toute science est de faire des découvertes et toute découverte déconcerte plus ou moins les opinions reçues. A moins donc qu'on ne prête au sens commun, en sociologie,

une autorité qu'il n'a plus depuis longtemps dans les autres sciences — et on ne voit pas d'où elle pourrait lui venir — il faut que le savant prenne résolument son parti de ne pas se laisser intimider par les résultats auxquels aboutissent ses recherches, si elles ont été méthodiquement conduites.

(É. Durkheim: *Les règles de la méthode sociologique* [1895].
Paris: P.U.F., 20e uppl. 1981, p. vii.
These are the introductory words in the
preface to the first book edition, 1895.)

Durkheims metodiska programförklaring

Man är så ovan att behandla sociala fakta vetenskapligt att det finns risk för att vissa av förslagen i detta arbete kommer att överraska läsaren. Men om det existerar en vetenskap om samhällen, så måste man noga uppmärksamma att denna vetenskap inte består i en enkel parafras av traditionella fördomar, utan får oss att betrakta ting på annat sätt än så som de uppträder i vardagslag; ty målet för varje vetenskap är att göra upptäckter och varje upptäckt rubbar mer eller mindre vedertagna uppfattningar. Åtminstone om man inte inom sociologin tillskriver

vardagstänkandet en auktoritet som det sedan länge förlorat inom andra vetenskaper — och jag ser inte varför sociologin skulle återge vardagstänkandet denna auktoritet — måste vetenskapsmannen vara fast besluten att, så länge hans forskning genomförs metodiskt, inte låta sig skrämmas av de resultat till vilka den leder fram.

(Övers. D. Broady

Övers. fr. É. Durkheim: *Les règles de la méthode sociologique* [1895].

Paris: P.U.F., 20 uppl. 1981, p. vii.

Inledningsorden till förordet till första bokutgåvan, 1895.)

Durkheim's methodological credo

We are so little accustomed to treating social facts scientifically that certain propositions contained in this book may well surprise the reader. However, if a science of societies exists, one must certainly not expect it to consist of a mere paraphrase of traditional prejudices. It should rather cause us to see things in a different way from the ordinary man, for the purpose of any science is to make discoveries, and all such discoveries more or less upset

accepted opinions. Thus unless in sociology one ascribes to common sense an authority that it has not now commanded for a long time in the other sciences - and it is not clear from where that might be derived - the scholar must determinedly resolve not to be intimidated by the results to which his investigations may lead, provided that they have been methodically carried out.

(É. Durkheim: *The Rules of Sociological Method*. Edited with an Introduction by Steven Lukes. New York/London/Toronto/Sidney: The Free Press, 1982. Citation from p. 31.)

Durkheim on social facts

[Les faits sociaux] consistent en des manières d'agir, de penser et de sentir, extérieures à l'individu, et qui sont douées d'un pouvoir de coercition en vertu duquel ils s'imposent à lui.

(É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., Paris. 20 ed. 1981, p. 5)

På svenska:

[Sociala fakta] består av sätt att handla, tänka och känna som är utvärtes i förhållande till individen och som med tvångsmakt tvingar sig på individen.

(Transl. D. Broady)

In English:

[Social facts] consist of ways of acting, thinking and feeling that are external to the individual and are endowed with a coercive power by virtue of which they exercise control over him.

(*Readings from Émile Durkheim*. Ed. Kenneth Thompson. London/New York: , Routledge, revised edition 2004, p. 47. Transl. Margaret Thompson & Kenneth Thompson.)

Durkheim's rules of the sociological method

La première règle et la plus fondamentale est de
considérer les faits sociaux comme des choses.

(É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., . Paris: 20 ed. 1981, p. 15)

På svenska:

Den första regeln, och den mest grundläggande, är att
betrakta sociala fakta som ting.

(Transl. D. Broady)

In English:

The first and fundamental rule is to *consider social facts
as things.*

(*Readings from Émile Durkheim*. Ed. Kenneth Thompson, Routledge, London/New York,
revised edition 2004, p. 50. Transl. Margaret Thompson & Kenneth Thompson.)

Durkheim's rules of the sociological method, cont.

Le premier de ces corollaires est que : *Il faut écarter systématiquement toutes les prénotions.*

(É. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., . Paris: 20 ed. 1981, p. 31)

På svenska:

Den första av dessa följsatser är: *man måste systematiskt avlägsna alla förutfattade föreställningar.*

(Transl. D. Broady)

In English:

The first of these corollaries is: *All preconceptions must be systematically avoided.*

(*Readings from Émile Durkheim*. Ed. Kenneth Thompson, Routledge, London/New York, revised edition 2004, p. 52. Transl. Margaret Thompson & Kenneth Thompson.)

Durkheim's rules of the sociological method, cont.

La cause déterminante d'un fait social doit être cherchée parmi les faits sociaux antécédents, et non parmi les états de la conscience individuelle.

(Émile Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique* [1895], P.U.F., . Paris. 20 ed. 1981, p. 109)

På svenska:

Den determinerande orsaken till ett socialt faktum bör sökas bland de föregående sociala fakta, och icke hos det individuella medvetandets tillstånd.

(Transl. D. Broady)

In English:

The determining cause of a social fact must be sought among antecedent social facts, and not among the states of the individual consciousness.

(*Readings from Émile Durkheim*. Ed. Kenneth Thompson, Routledge, London/New York, revised edition 2004, p. 61. Transl. Margaret Thompson & Kenneth Thompson.)

Peirce plays the scolastics against the Cartesians

Descartes is the father of modern philosophy, and the spirit of Cartesianism—that which principally distinguishes it from the scholasticism which it displaced—may be compendiously stated as follows:

1. It teaches that philosophy must begin with universal doubt; whereas scholasticism had never questioned fundamentals.
2. It teaches that the ultimate test of certainty is to be found in the individual consciousness; whereas scholasticism had rested on the testimony of sages and of the Catholic Church.
3. The multiform argumentation of the middle ages is replaced by a single thread of inference depending often upon inconspicuous premises.
4. Scholasticism had its mysteries of faith, but undertook to explain all created things. But there are many facts which Cartesianism not only does not explain, but renders absolutely inexplicable, unless to say that 'God makes them so' is to be regarded as an explanation.

In some, or all of these respects, most modern philosophers have been, in effect, Cartesians. Now without wishing to return to scholasticism, it seems to me that modern science and modern logic require us to stand upon a very different platform from this.

(C. S. Peirce: *Writings of Charles S. Peirce. A Chronological Edition*. Volume 2, 1867—1871. Bloomington: Indiana University Press, 2 rev. tryckn. 1990, pp. 211 f. (orig. "Some Consequences of Four Incapacities", *Journal of Speculative Philosophy*, 1868.)

In Swedish:

Descartes är den moderna filosofins fader, och cartesianismens anda —som i grunden skiljer den från den skolastik den ersatte — kan i korthet formuleras som följer:

1. Den lär att filosofin måste börja med universellt tvivel; medan skolastiken aldrig ifrågasatte grundvalarna.
2. Den lär att det yttersta beviset för visshet skall sökas i det individuella medvetandet, medan skolastiken litade till de vises och katolska kyrkans vittnesbörd.
3. Medeltidens mångfald av argumentationsformer ersättes med en enda slutledningskedja som ofta vilar på dolda premisser.
4. Trots att skolastiken hade sina tros mysterier, tog den sig ändå an uppgiften att förklara alla skapade ting. Däremot finns det många sakförhållanden, som cartesianismen inte bara lämnar oförklarade utan till och med gör fullständigt oförklarliga — om man inte anser att det är en förklaring att säga "Gud gör dem sådana".

I själva verket har de flesta moderna filosofer varit cartesianer i några, eller alla, av dessa avseenden. Utan avsikt att återvända till skolastiken menar jag ändå att den moderna vetenskapen och den moderna logiken kräver att vi finner en helt annan grund än cartesianismen.

{Övers. D.Broady.}

Peirce's original formulation of the pragmatic maxim

It appears, then, that the rule for attaining the third grade of clearness of apprehension is as follows: Consider what effects, which might conceivably have practical bearings, we conceive the object of our conception to have. Then, our conception of these effects is the whole of our conception of the object.

(C. S. Peirce: *Writings of Charles S. Peirce. A Chronological Edition*, Vol. 3, 1986, p. 266. ("How to Make our Ideas Clear", 1878.)

In Swedish:

Det tycks således, som om regeln för att uppnå den tredje graden av klarhet i förståelsen är den följande: Överväg vilka effekter av tänkbar praktisk betydelse vi kan föreställa oss att objektet som vi uppfattar har. Då utgör vår uppfattning om dessa effekter hela vår uppfattning om objektet.

(Övers. D. Broady)

UPPSALA
UNIVERSITET

Peirce on abduction

The surprising fact, C, is observed;
But if A were true, C would be a matter of course,
Hence there is reason to suspect that A is True

(C. S. Peirce: *Collected Papers*, 5.189,
the lecture "Pragmatism and abduction", 1903)

In Swedish:

Ett förvånande faktum C observeras.
Men om A vore sant skulle C vara en självklarhet.
Följaktligen finns det skäl att misstänka att A är
sant.

[Övers. D. Broady.]

Bachelard on 19th Century science

[...] la science du siècle dernier s'offrait comme une connaissance homogène, comme la science de notre propre monde, au contact de l'expérience quotidienne, organisée par une raison universelle et stable, avec la sanction finale de notre intérêt commun. La savant était, au sens de Conrad, « l'un d'entre nous ». Il vivait dans notre réalité, maniait nos objets, s'éduquait avec notre phénomène, trouvait l'évidence dans la clarté de nos intuitions. Il développait ses démonstrations en suivant notre géométrie et notre mécanique. Il ne discutait pas les principes de la mesure, il laissait le mathématicien au jeu des axiomes. Il comptait des choses séparées, il ne postulait pas des nombres qui ne sont plus tout à fait nos nombres. Du lui à nous, c'était naturellement la même arithmétique. La science et la philosophie parlaient le même langage.

(G. Bachelard, "Noumène et microphysique" [1932], *Études*. Paris: Vrin, 1970, p. 11 f.)

[...] förra seklets [natur]vetenskap utmålade sig som en homogen kunskap, som en vetenskap om vår egen värld, i kontakt med vardagsfarenheten, organiserad av ett universellt och stabilt förnuft, i sista hand sanktionerat av våra gemensamma intressen. Vetenskapsmannen var i Conrads mening 'en av oss'. Han levde i vår egen verklighet, hanterade våra objekt, lärde sig med hjälp av våra fenomen, fann sin övertygelse i klarheten hos våra omedelbara uppfattningar. Han utvecklade sina bevisföringar med ledning av vår geometri och vår mekanik. Han ifrågasatte inte mätandets principer utan överlät åt matematikern att leka med axiomen. Han räknade sakerna var för sig, och gjorde inga antaganden om tal vilka inte längre var helt och hållet våra tal. Det framstod som naturligt att aritmetiken var densamma för honom och för oss. Vetenskapen och filosofin talade samma språk.

(Övers. D. Broady.)

In hoping to separate all philosophical disquiet, the science of the last century presented itself as a homogeneous knowledge, as the science of our very own world in contact with everyday experience, organised by a stable and universal nature, with man's common concern as its final sanction where the scholar was, as Conrad was, "one among us." He lived within our reality, he engaged with the objects of our world, he educated himself in our phenomena, he found the evidence within the clarity of our intuitions, he developed demonstrability in following our geometry and mechanics, he never discussed the principles of measurement, and he left the mathematician to the game of axioms. He counted things individually, and he didn't venture to postulate numbers that were not entirely our own. Indeed, from the scholar to us, it was the same arithmetic, and science and philosophy spoke the same language.

(Bachelard, Gaston & David Reggio: "Noumena and Microphysics," *Angelaki: Journal of the Theoretical Humanities*, Volume 10, Issue 2, 2005, pp. pp. 73-78. Citation from p. 73.)

Talcott Parsons' concept role (1)

A value pattern [...] is always institutionalized in an *interaction* context. Therefore there is always a double aspect of the expectation system which is integrated in relation to it. On the one hand there are the expectations which concern and in part set standards for the behavior of the actor, ego, who is taken as the point of reference; these are his 'role-expectations.' On the other hand, from his point of view there is a set of expectations relative to the contingently probable reactions of others (alters) — these will be called 'sanctions,' which in turn may be subdivided into positive and negative according to whether they are felt by ego to be gratification-promoting or depriving. The relation between role-expectations and sanctions then is clearly

reciprocal. What are sanctions to ego are role-expectations to alter and vice versa.

A role then is a sector of the total orientation system of an individual actor which is organized about expectations in relation to a particular interaction context, that is integrated with a particular set of value-standards which govern interaction with one or more alters in the appropriate complementary roles. These alters need not to be a defined group of individuals, but can involve any alter if and when he comes into a particular complementary interaction relationship with ego which involves a reciprocity of expectations with reference to common standards of value-orientation.

(Talcott Parsons: *The Social System* [1951].
New York; London: The Free Press/Macmillan, 1964, pp. 38 f.)

Talcott Parsons' concept role (2)

First, from the functional point of view the school class can be treated as an agency of socialization. That is to say, it is an agency through which individual personalities are trained to be motivationally and technically adequate to the performance of adult roles. It is not the sole such agency; the family, informal 'peer groups,' churches, and sundry voluntary organizations all play a part, as does actual on-the-job training. But, in the period extending from entry into first grade until entry into the labor force or marriage, the school class may be regarded as the focal socializing agency.

The socialization function may be summed up as the development in individuals of the commitments and capacities which are essential prerequisites of their future role-performance. Commitments may be broken down in turn into two components: commitment to the implementation of the broad *values* of society, and commitment to the performance of a specific type of role within the *structure* of society. [- - -] Capacities can also be broken down into two components, the first being competence or the skill to perform the tasks involved in the individual's roles, and the second being 'role-responsibility' or the capacity to live up to other people's expectations of the interpersonal behavior appropriate to these roles.

[- - -]

[...] the socialization function of the school class assumes a particular significance. The socialization functions of the family by this time are relatively residual, though their importance should not be underestimated. But the school remains adult-controlled and, moreover, induces basically the same kind of identification as was induced by the family in the child's pre-oedipal stage. This is to say that the learning of achievement-motivation is, psychologically speaking, a process of identification with the teacher, of doing well in school in order to please the teacher (often backed by the parents) in the same sense in which a pre-oedipal child learns new skills in order to please his mother.

In this connection I maintain that what is internalized through the process of identification is a reciprocal pattern of role-relationships. Unless there is a drastic failure of internalization altogether, not just one, but both sides of the interaction will be internalized. There will, however, be an emphasis on one or the other, so that some children will more nearly identify with the socializing agent, and others will more nearly identify with the opposite role.

(Talcott Parsons: "The School Class as a Social System: Some of its functions in American society", *Harvard Ed. Rev.*, Vol. XXIX, No. 4, 1959, pp. 297-318. Here cited from T. Parsons: *Social Structure and Personality*. London: The Free Press/Macmillan, 1964, p. 130, 140 f.)

Talcott Parsons begrepp roll (1)

Ett värdemönster [...] är alltid institutionaliserat i en kontext av *inter*-aktion. Därför finns det alltid två sidor av det i samband med värdemönstret integrerade förväntningssystemet. Å ena sidan finns förväntningar som berör och delvis bestämmer standarder för beteendet hos den aktör (ego) som väljs som referenspunkt; dessa är aktörens "rollförväntningar". Å andra sidan finns ur aktörens synvinkel en uppsättning förväntningar som förhåller sig till de systematiskt sannolika reaktionerna hos andra (alteri). Dessa förväntningar skall vi kalla "sanktioner", vilka i sin tur kan indelas i positiva och negativa allt eftersom egot uppfattar dem som belönande eller berövande. Förhållandet mellan rollförväntningar och sanktioner är uppenbarligen ömsesidigt. Det som för egot är sanktioner är rollförväntningar för alter, och vice versa.

En roll är sålunda en sektor av en individuell aktörs totala orienteringssystem, en sektor som organiseras kring förväntningar med hänsyn till en särskild interaktionskontext. Denna interaktionskontext är integrerad med en uppsättning värde-standarder vilka styr interaktionen med en eller flera alteri som uppträder i tillämpliga komplementerande roller. Dessa alteri behöver inte vara en definierad grupp av individer, utan kan innefatta vilken som helst alter om och när denne träder i en särskild komplementerande interaktionsrelation till ego, en relation som innebär ömsesidighet i fråga om förväntningar som avser gemensamma standarder för värdeorientering.

(Övers. D. Broady

Översatt fr. Talcott Parsons: *The Social System* [1951].

New York; London: The Free Press/Macmillan, 1964, pp. 38 f.)

Talcott Parsons begrepp roll (2)

För det första: Ur funktionell synvinkel kan skolklassen behandlas som en socialisationsagent, dvs en agent genom vilken individer i fråga om motivation och tekniker anpassas till utförandet av vuxenroller. [- - -]

Socialisationsfunktionen kan sammanfattas som den utveckling som äger rum i individen av det engagemang och de förmågor[[[<commitments and capacities>]]] som är väsentliga förutsättningar för individernas framtida rollutövning. Engagemanget kan indelas i två komponenter: anslutning till förverkligandet av samhällets allmänna värden samt anslutning till utförandet av en specifik typ av roll inom samhällets struktur. [- - -] Även förmågor kan indelas i två komponenter, dels kompetens eller färdighet i att utföra de uppgifter som har med den individuella rollen att göra, dels "roll-ansvarighet", dvs förmåga att leva upp till andra människors förväntningar på ett till dessa roller anpassat mellanmänniskt beteende.

[- - -]

[...] skolklassens socialisationsfunktion har en särskild betydelse. Vid denna tid återstår inte mycket av familjens socialisationsfunktioner även om dessas betydelse inte skall underskattas. Skolan är dock fortfarande vuxenkontrollerad och dessutom inpräglar den i grunden samma slag av

identifikation som familjen gjorde under barnets pre-oidipala stadium. Det innebär att inläringen av prestationsmotivation psykologiskt sett är en process av identifikation med läraren, av att göra väl ifrån sig i skolan för att behaga läraren (som ofta har stöd från föräldrarna), i samma mening som ett pre-oidipalt barn lär sig nya färdigheter för att behaga sin mor.

I detta sammanhang vill jag vidhålla, att det som internaliseras genom identifikationsprocessen är ett ömsesidigt mönster av roll-relationer. Om inte internaliseringen fullständigt misslyckas, kommer inte bara den ena utan båda sidor [såväl identifikation som avståndstagande] av interaktionen att internaliseras. Dock kommer tyngdpunkten att läggas på den ena eller andra sidan, så att vissa barn kommer att identifiera sig mer med identifikationsagenten [läraren, skolklassen] och andra mer med den motsatta rollen [här främst kamratgruppen].

(Övers. D. Broady

Övers. fr. Talcott Parsons: "The School Class as a Social System: Some of its functions in American society", *Harvard Ed. Rev.*, Vol. XXIX, No. 4, 1959, pp. 297-318. Här citerad efter T. Parsons: *Social Structure and Personality*. London: The Free Press/Macmillan, 1964, p. 130, 140 f.)

Dahrendorf on the concept role

Zu jeder Stellung, die ein Mensch einnimmt, gehören gewisse Verhaltensweisen, die man von dem Träger dieser Position erwartet; zu allem, was er ist, gehören Dinge, die er tut und hat; zu jeder sozialen Position gehört eine *soziale Rolle*. Indem der Einzelne soziale Positionen einnimmt, wird er zu Person des Dramas, das die Gesellschaft, in der er lebt, geschrieben hat. Mit jeder Position gibt die Gesellschaft ihm eine Rolle in die Hand, die er zu spielen hat. Durch Positionen und Rollen werden die beiden Tatsachen des Einzelnen und der Gesellschaft vermittelt; diese Begriffspaar bezeichnet *homo sociologicus*, den Menschen der Soziologie, und es bildet daher das Element soziologischer Analyse.

Von den beiden Begriffen der Position und der Rolle ist der Rolle bei Weitem der wichtigere; die Unterscheidung beider ist dennoch nützlich. Während Positionen nur Orte in Bezugsfeldern bezeichnen, gibt die Rolle uns die Art der Beziehungen zwischen den Trägern von Positionen und denen anderer Positionen desselben Feldes an. Soziale Rollen bezeichnen Ansprüche der Gesellschaft an die Trägern von Positionen, die von zweierlei Art sein können: einmal Ansprüche an das Verhalten der Träger von Positionen (Rollenverhalten), zum anderen Ansprüche an sein Aussehen und seinen "Character" (Rollenattribute). Weil Herr Schmidt Studienrat ist, sind von ihm gewisse Attribute und ein gewisses Verhalten verlangt; das gleiche gilt für jede seiner 15 Positionen. Obwohl die soziale Rolle, die zu einer Position gehört, uns nicht verraten kann, wie ein Träger dieser Position sich tatsächlich verhält, wissen wir doch, wenn wir mit der Gesellschaft, die diese Rolle definiert, vertraut sind, was von ihrem Spieler erwartet wird. Soziale Rollen sind Bündel von Erwartungen, die sich in einer gegebenen Gesellschaft an das Verhalten der Träger von Positionen knüpfen.

(Ralf Dahrendorf: *Homo Sociologicus. Ein Versuch zur Geschichte, Bedeutung und Kritik der Kategorie der sozialen Rolle* [1958].
Opladen: Westdeutscher Verlag, 1977, pp. 32 f.)

Dahrendorf om begreppet roll

Till varje ställning som en människa intager hör vissa förhållningsätt som man väntar sig av bäraren av denna position; till allt vad han är hör saker som han gör och har; till varje social position hör en *social roll*. Därigenom att den enskilde intager sociala positioner, blir han en person i det drama som skrivits av samhället där han lever. Tillsammans med varje position överräcker samhället en roll till honom som han måste spela. Genom positioner och roller sker förmedlingen mellan de två företeelserna individ och samhälle; detta begreppspar betecknar *homo sociologicus*, sociologins människa, och utgör därför den sociologiska analysens element.

Av de två begreppen position och roll är rollen vida viktigast, men det är ändå nyttigt att skilja dem åt. Medan positioner blott betecknar platser i fält av relationer, anger rollen arten av förbindelse mellan dem som bär vissa positioner och dem som bär andra positioner inom samma fält. Sociala roller betecknar samhällets krav på dem som bär positioner, krav som kan vara av två slag: för det första krav på beteendet (rollbeteende) och för det andra krav på hur han ser ut och hans "karaktär" (rollattribut). Eftersom herr Schmidt är lektor begär man av honom vissa attribut och ett visst beteende; och detsamma gäller för alla hans femton övriga positioner. Även om den sociala roll som tillhör en position inte ger besked om hur en viss bärare av denna position faktiskt kommer att bete sig, vet vi ändå, om vi känner till det samhälle som definierar denna roll, vad som förväntas av den som spelar rollen. Sociala roller är knippen av förväntningar knutna till beteendet hos dem som i ett givet samhälle är bärare av positioner.

(Övers. D. Broady.

Övers fr Ralf Dahrendorf, *Homo Sociologicus. Ein Versuch zur Geschichte, Bedeutung und Kritik der Kategorie der sozialen Rolle* [1958], Westdeutscher Verlag, Opladen 1977, pp. 32 f.)

Elias' concept configuration

In der herkömmlichen Debatte über die Rolle der Einzelmenschen in der Geschichte geht man zuweilen von der Annahme aus, daß der Gegensatz zwischen denen, die bei der Untersuchung geschichtlicher Zusammenhänge die Aufmerksamkeit auf »individuelle Erscheinungen«, und denen, die sie auf »gesellschaftliche Erscheinungen« konzentrieren, unversöhnlich und unvermeidlich sei. Aber es handelt sich hier um eine recht unreaale Antinomie. Si läßt sich nur im Zusammenhang mit zwei politisch-philosophischen Traditionen erklären, von denen die eine die »Gesellschaft« als etwas Außerindividuelles, die andere das »Individuum« als etwas Außergesellschaftliches hinstellt. Beide Vorstellungen sind fiktiv. Man sieht es hier. Die höfische Gesellschaft ist nicht ein Phänomen, das außerhalb der Individuen, die sie bilden, existiert; die Individuen, die sie bilden, ob König oder Kammerdiener, existieren nicht außerhalb der Gesellschaft, die sie miteinander bilden. Der Begriff der »Figuration« dient dazu, diesen Sachverhalt zum Ausdruck zu bringen. Der herkömmliche Sprachgebrauch erschwert es, von Individuen zu sprechen, die Gesellschaft miteinander

bilden, oder von Gesellschaften zu sprechen, die aus Einzelmenschen bestehen, obgleich es eben das ist, was man tatsächlich beobachten kann. Wenn man etwas weniger belastete Worte gebraucht, ist es eher möglich, das, was man tatsächlich beobachten kann, klar und deutlich auszusprechen. Eben das ist der Fall, wenn man davon spricht, daß einzelne Menschen Figurationen verschiedener Art miteinander bilden oder daß Gesellschaften nichts anderes sind als Figurationen interdependenter Menschen. Man gebraucht heute oft in diesem Zusammenhang den Begriff des »Systems«. Aber solange man sich soziale Systeme nicht ebenfalls als Systeme von Menschen denkt, schwebt man beim Gebrauch dieses Begriffs im luftleeren Raum.

(Norbert Elias: *Die höfische Gesellschaft. Untersuchungen zur Soziologie des Königtums und der höfischen Aristokratie* [1969]. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1983, pp. 34 f.)

Elias begrepp konfiguration

I den traditionella debatten om de enskilda människornas roll i historien utgår man emellanåt från antagandet, att det råder en oförsonlig och ofrånkomlig motsättning mellan dem som vid undersökningar av historiska sammanhang riktar uppmärksamheten mot "individuella fenomen" och dem som riktar uppmärksamheten mot "samhälleliga fenomen". Men detta är en tämligen överklig antinomi. Den låter sig förklaras blott med hänvisning till två politisk-filosofiska traditioner, av vilka den ena framställer "samhället" som något utanför individerna, den andra "individen" som något utanför samhället. Båda föreställningarna är fiktiva, vilket man kan se här. Hovsamhället är icke ett fenomen som existerar utanför de individer som bildar detta samhälle; och de individer, det må vara konungen eller kammartjänaren, som bildar hovsamhället, existerar inte utanför det samhälle som de bildar med varandra. Begreppet "figuration" tjänar till att uttrycka detta sakförhållande. Det

traditionella språkbruket gör det svårt att tala om individer som tillsammans bildar ett samhälle, eller om samhällen som består av enskilda människor — trots att man faktiskt kan observera just detta. Använder man i stället ord som är något mindre belastade, blir det mer möjligt att klart och tydligt utsäga det man faktiskt kan observera. Just så är fallet när man säger att enskilda människor tillsammans bildar olika slag av figurationer, eller att samhällen inte är annat än figurationer av människor som är beroende av varandra. I dag använder man i detta sammanhang ofta begreppet "system", men så länge man inte tänker sig att sociala system också är system av människor, så dväljs man i ett lufttomt rum när man använder detta begrepp.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. Norbert Elias: *Die höfische Gesellschaft. Untersuchungen zur Soziologie des Königtums und der höfischen Aristokratie* [1969]. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1983, pp. 34 f.)

UPPSALA
UNIVERSITET

Elias' concept configuration

N, Elias, *Die höfische Gesellschaft*, is translated into English as *The Court Society*,
Collected Works of Norbert Elias 2, 2006.

No extract available for the moment.

Bernstein's concepts classification and framing

I shall now introduce the concepts, classification and frame, which will be used to analyse the underlying structure of the three message systems, curriculum, pedagogy and evaluation, which are realizations of the educational knowledge code. The basic idea is embodied in the principle used to distinguish the two types of curricula: collection and integrated. Strong insulation between contents pointed to a collection type, whereas reduced insulation pointed to an integrated type. The principle here is the strength of the *boundary* between contents. This notion of boundary strength underlies the concepts of classification and frame.

Classification, here, does not refer to *what* is classified, but to the *relationships* between contents. Classification refers to the nature of the differentiation between contents. Where classification is strong, contents are well insulated from each other by strong boundaries. Where classification is weak, there is reduced insulation between contents, for the boundaries between contents are weak or blurred. *Classification thus refers to the degree of boundary maintenance between contents.* Classification focuses our attention upon boundary strength as the critical distinguishing feature of the division of labour of educational knowledge. It gives us, as I hope to show, the basic structure of the message system, curriculum.

The concept, frame, is used to determine the structure of the message system, pedagogy. Frame refers to the form of the *context* in which knowledge is transmitted and received. Frame refers to the specific pedagogical relationship of teacher and taught. In the same way as classification does not refer to contents, so frame does not refer to the contents of the pedagogy. Frame refers to the strength of the boundary between what may be transmitted and what may not be transmitted, in the pedagogical relationship. Where framing is strong, there is a sharp boundary, where framing is weak, a blurred boundary, between what may and may not be transmitted. Frame refers us to the range of options available to teacher and taught in the control of what is transmitted and received in the context of the pedagogical relationship. Strong framing entails reduced options; weak framing entails a range of options. *Thus frame refers to the degree of control teacher and pupil possess over the selection, organization, pacing and timing of the knowledge transmitted and received in the pedagogical relationship.*

(Basil Bernstein: *Class, Codes and Control. Volume 3. Towards a Theory of Educational Transmission.* London: Routledge & Kegan Paul, 2 uppl. 1975, pp. 88 f.)

Bernsteins begrepp klassificering och inramning

Jag skall nu införa begreppen klassificering och ram, som skall användas för att analysera den underliggande strukturen hos de tre meddelandesystemen, curriculum, pedagogik och utvärdering, vilka i sin tur är realiseringar av koden för utbildningskunskap. Den grundläggande idén är innesluten i den princip som använts för att särskilja de två slagen av curricula: samlingstypen och den integrerade typen. Att innehållsliga enheter är starkt åtskilda från varandra tyder på att vi har att göra med ett curriculum av samlingstyp, medan försvagad åtskillnad tyder på ett curriculum av integrerad typ. Resonemanget utgår från principen om styrkan hos *gränsen* mellan innehåll. Begreppen klassificering och ram vilar på denna uppfattning om gränsens styrka.

Klassificering avser här inte *vad* som klassificeras, utan hänför sig till *relationerna* mellan innehåll. Klassificering avser det som kännetecknar åtskillnaden mellan innehåll. I de fall då klassificeringen är stark, är innehållen genom starka gränser väl avgränsade från varandra. I de fall då klassificeringen är svag, minskar åtskillnaden mellan innehållen, ty gränserna mellan innehållen är försvagade eller oskarpa. *Klassificering avser sålunda i vilken grad gränsen mellan olika innehåll upprätthålles.* Begreppet klassificering riktar vår uppmärksamhet mot gränsens styrka som det avgörande särskiljande draget hos utbildningskunskapens arbetsdelning. Klassificeringen utgör, vilket jag hoppas kunna visa, den

grundläggande strukturen hos meddelandesystemet curriculum.

Begreppet ram används för att bestämma strukturen hos meddelandesystemet pedagogik. Ram avser formen hos den *kontext* inom vilken kunskap överföres och emottages. Ram avser den specifika pedagogiska relationen mellan lärare och elev. På samma sätt som klassificeringen icke hänvisar till innehåll, hänvisar icke heller ram till pedagogikens innehåll. Ram avser styrkan hos gränsen mellan det som kan och det som inte kan överföras i den pedagogiska relationen. I de fall då inramningen är stark existerar en skarp gräns och i de fall då inramningen är svag en oskarp gräns mellan det som kan och det som inte kan överföras. Begreppet ram hänvisar oss till det spektrum av valmöjligheter som står läraren och eleven till buds i fråga om kontrollen över det som överföres och emottages inom den pedagogiska relationens kontext. Stark inramning medför minskade valmöjligheter; svag inramning medför vidgade valmöjligheter. *Ram avser sålunda lärarens och elevens grad av kontroll över urval, organisering, sekvensering och val av tidpunkt i fråga om den kunskap som överföres och tas emot i den pedagogiska relationen.*

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. B. Bernstein: *Class, Codes and Control. Volume 3. Towards a Theory of Educational Transmission.* London: Routledge & Kegan Paul, 2 uppl. 1975, pp. 88 f.)

Bourdieu on habitus

Les conditionnements associés à une classe particulière de conditions d'existence produisent des habitus, systèmes de dispositions durables et transposables, structures structurées prédisposées à fonctionner comme structures structurantes, c'est-à-dire en tant que principes générateurs et organisateurs de pratiques et de représentations qui peuvent être objectivement adaptées à leur but sans supposer la visée consciente de fins et la maîtrise expresse des opérations nécessaires pour les atteindre, objectivement « réglées »

et « régulières » sans être en rien le produit de l'obéissance à des règles, et, étant tout cela, collectivement orchestrées sans être le produit de l'action organisatrice d'un chef d'orchestre*.

- Il faudrait pouvoir éviter complètement de parler des concepts pour eux-mêmes, et de s'exposer ainsi à être à la fois schématique et formel. Comme tous les concepts dispositionnels, le concept d'habitus, que l'ensemble de ses usages historique prédispose à désigner un système de dispositions acquises, permanentes et génératrices, vaut peut-être avant tout par les faux problèmes et les fausses solutions qu'il élimine, les questions qu'il permet de mieux poser ou de résoudre, les difficultés proprement scientifiques qu'il fait surgir.

Bourdieu om habitus

De med en särskild klass av existensbetingelser förenade betingningarna producerar *habitus*, system av varaktiga och överförbara *dispositioner*, strukturerade strukturer som är ägnade att fungera som strukturerande strukturer, det vill säga som strukturer som genererar och organiserar praktiker och representationer, vilka kan vara objektivt anpassade till sina mål utan att förutsätta någon medveten målinriktning, och utan att förmågan att bemästra de operationer som krävs för att nå dessa mål behöver vara artikulerad. Dessa system av dispositioner är objektivt "reglerade" och

de är "reguljära" utan att alls vara resultatet av att man åtlyder regler. Allt detta gör att de är kollektivt orkestrerade utan att vara produkten av en orkesterdirigents organiserande handlande**.

** För att inte riskera att bli på en och samma gång schematisk och formalistisk, måste man helt undvika att tala om begrepp i sig. Begreppet habitus, som tack vare hur det använts genom historien är ägnat att beteckna ett system av förvärvade, varaktiga och genererande dispositioner, äger kanske, i likhet med alla dispositionsbegrepp, sitt främsta värde däri, att det undanröjer falska problem och falska lösningar, att det tillåter att frågorna formuleras bättre eller besvaras, att det ger upphov till egentliga vetenskapliga svårigheter.

(Övers. D. Broady.

Övers. fr. P. Bourdieu, *Le sens pratique*, Éd. de Minuit, Paris 1980, p. 88 f.)

Bourdieu on habitus

The conditionings associated with a particular class of conditions of existence produce *habitus*, systems of durable, transposable *dispositions*, structured structures predisposed to function as structuring structures, that is, as principles which generate and organize practices and representations that can be objectively adapted to their outcomes without presupposing a conscious aiming at ends or an express mastery of the operations necessary in order to attain them. Objectively 'regulated' and 'regular'

without being in any way the product of obedience to rules, they can be collectively orchestrated without being the product of the organizing action of a conductor.¹

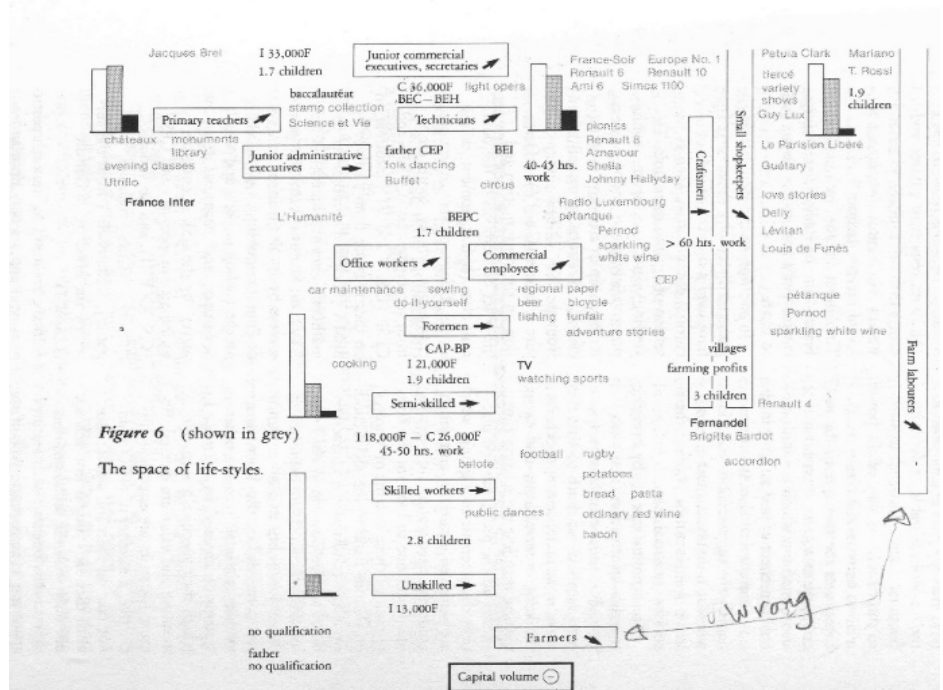
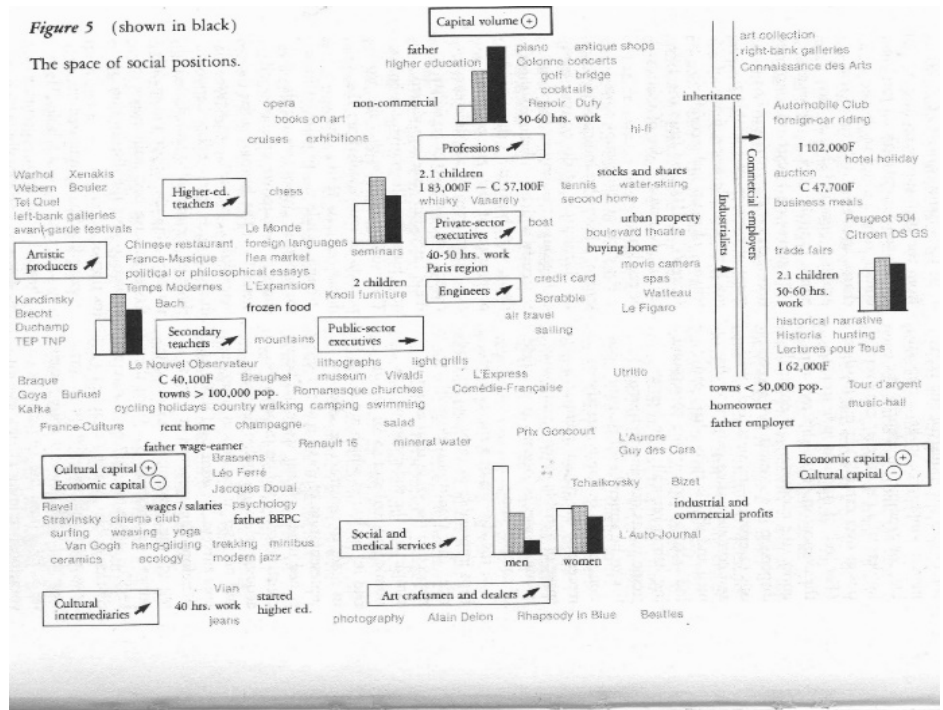
1. Ideally, one would like to be able completely to avoid talking about concepts for their own sake and so running the risk of being both schematic and formal. Like all dispositional concepts, the concept of the habitus, which is predisposed by its range of historical uses to designate a system of acquired, permanent, generative dispositions, is justified above all by the false problems and false solutions that it eliminates, the questions it enables one to formulate better or to resolve, and the specifically scientific difficulties to which it gives rise.

(P. Bourdieu, *The Logic of Practice*, Polity Press, Cambridge 1990. pp. 53, 290.
Transl. Richard Nyce.)

Bourdieu & de Saint Martin on the social space and the space of lifestyles

P. Bourdieu, *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge & Kegan Paul, London/Melbourne/Henley 1984, pp. 128f. Transl. Richard Nyce

Transl. from P. Bourdieu, *La distinction. Critique sociale du jugement*, Minit, Paris 1979, pp. 14of

Appendix: Eternal questions in social science

Appendix: eternal questions of Social Science.

To draw up your own map of research traditions, it may be helpful to consider different stances to questions such as:

- practical knowledge vs. theoretical knowledge
- critique vs. normativity
- kontekstualism vs. presentism
- individual vs. society
- methodological individualism vs. collective
- explanations referring to people's intentions vs. other types of explanations (historical explanations, references to social structures, functional explanations,)
- different ways to study social groups (social classes and class fractions, status groups, professions, groups in bureaucracies, small groups)
- what holds a society together?
- evolutionism or not
- the relationship between on the one hand material conditions and living conditions, on the other hand culture, consciousness forms, "superstructure"
- large-scale studies of social systems versus small-scale ethnographic or micro-sociological studies
- epistemological rationalism vs. epistemological empiricism
- The position of normativity and values in the social sciences (is science to explain or to improve the world? how are scientists to manage their own values?)
- the relationship between scientific knowledge and other knowledge
- verification and falsification of scientific results
- the differentia specifica of social science (social science's relations to natural sciences and mathematics, to psychology, to philosophy, to politics, to the everyday knowledge)

Translation from from D. Broady, *Läsestycken för samhällsvetare*, 5 ed., Oct 1998, p. 63.

In Swedish: Samhällsvetenskapens eviga frågor

Appendix: Samhällsvetenskapens eviga frågor.

För att rita upp sin egen karta över forskningstraditioner och författarskap kan det vara till hjälp att fundera över hur olika forskare förhållit sig till samhällsvetenskapens eviga frågor, såsom:

- praktisk kunskap vs teoretisk
- kritik vs normativ förståelse, nutidsperspektiv vs dåtidsperspektiv
- förhållandet mellan individ och samhälle
- metodologisk individualism kontra metoder som tar fasta på "det kollektiva medvetandet"
- förklaringar som hänvisar till människors intentioner kontra andra typer av förklaringar (funktionsförklaringar, historiska förklaringar, hänvisningar till samhälleliga strukturer)
- olika sätt att studera sociala grupper (samhällsklasser och klassfraktioner, statusgrupper, professioner, grupper i byråkratier, smågrupper)
- vad håller ihop ett samhälle?
- evolutionstankens ställning i samhällsvetenskapen
- förhållandet mellan å ena sidan materiella förhållanden och människors levnadsvillkor, å andra sidan kulturen, medvetandeformerna, "överbyggnaden"
- storskaliga studier av sociala system kontra småskaliga etnografiska eller mikrosociologiska studier
- kunskapsteoretisk rationalism kontra empirism
- det normativas och värdenas ställning i samhällsvetenskapen (skall vetenskapen förklara eller förbättra världen? hur bör forskaren hantera sina egna värderingar?)
- förhållandet mellan vetenskaplig kunskap och annan kunskap
- verifiering och falsifiering av vetenskapliga resultat
- samhällsvetenskapens differentia specifika (samt samhällsvetenskapens relation till naturvetenskaperna och matematiken, till psykologin, till filosofin, till politiken, till vardagskunskapen)

(ur D. Broady, *Läsestycken för samhällsvetare*, 5 uppl., okt 1998, p. 63).

1. Anna Lena Lindberg, "Men Gud förbarme sig, hvilket Publikum!" Om konstpedagogikens rötter i Sverige, 1987
2. Francine Muel-Dreyfus, *Folkskollärare och socialarbetare. Metodologiska kommentarer till den historiska sociologin*, 1987
3. Theresa Martinet, *En provensalsk bondkvinna och hennes män. Ett exempel på småborgerlig ackumulaton*, 1987
4. Anna-Maja Johansson, *Läraernas villkor i de första decenniernas folkskola (1850–1880)*, 1989
5. Ronny Ambjörnsson, *The Honest and Diligent Worker*, 1991
6. Collège de France, *Förslag till framtidens utbildning*, 1992
7. Donald Broady & Boel Englund (1992), *Ulf P. Lundgrens skrifter 1966–1991. En bibliografi*, 1992
8. Eva Trozig, "qvinnan bär hemmets trefnad på spetsen af sin synål." Kvinnlig skolslöjd i Stockholms folkskolor decennierna runt 1900, 1992
9. Gisele Sapito, *Collective biographies and the theory of "literary fields"*, 1992
10. Monique Pinçon-Charlot & Michel Pinçon, *Considérations sur l'enquête sociologique dans les beaux quartiers*, 1996
11. Barbo Andersson et al., *Recherches sur les champs de production culturelle. Travaux récents ou en cours*, 1996
12. Jesper Svenbro, *Vågra läsa, vågra skriva. Attityder till det skrivna ordet i antikens Grekland*, 1997
13. Ann-Catherine Wagner, *Les stratégies transnationales en France*, 1997
14. Sandro Campana Wadman, *Det biologiska och det sociala. Marc Augé om sjukdom och andra olyckor*, 1997
15. Donald Broady, *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*, 2 korr. uppl. 1998.
16. Christophe Charle, *French Universities and Intellectuals. Two Lectures*, 1998
17. Donald Broady, *Arkeologin och det symboliska kapitalet*, 2003

Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi

(Sociology of Education and Culture Research Reports)

ISSN 1103-1115

1. Donald Broady & Mikael Palme, *Högskolan som fält och studenternas livsbanor*, 1992
2. Mikael Palme, *En "trygg" uppväxtmiljö*, 1992
3. Stig Elofsson, *Vad blev barnen? Rekryteringsstudier*, 1992
4. Annika Ullman, *De plåtslagarna! De plåtslagarna!*, 1992
5. Annika Ullman, *Humaniora som personlighetsfördjupning?*, 1992
6. Donald Broady, *Läsestycken för samhällsvetare*, 1994
7. Boel Englund, *Språk, argumentation och vetenskaplig verksamhet*, 1994
8. Kerstin Skog Östlin, *Fädernas kyrka i Sveriges television*, 1994
9. Mikael Palme, *Valet till gymnasiet*, 1994
10. Mikael Palme, *Gymnasieskolans sociala struktur i Stockholmsregionen före 1991 års skolreform*, 1994
11. Mikael Börjesson, *Det naturliga valet. En studie i studenters utbildningsval och livsstilar*, 1996
12. Richard Palmer, *Socio-Economic Spaces of Transnationally Connected Business Professionals*, 1996
13. Ingrid Heyman, "....det är utbildningen som gjort att vi kommit någonstans". *Studier av tre elitgymnasier med internationalisering på programmet*, 1997
14. Elisabeth Hultqvist "Jag tycker det är för slapp". *Om pedagogiken på det individuella programmet*, 1998
15. Mikael Börjesson, *Kampen om det "internationella". En kartläggning av transnationella strategier vid högskolor och universitet i Stockholm*, 1998
16. Mikael Palme, *The Meaning of School. Repetition and Drop Out in the Mozambican Primary School*, 1998.
17. Mikael Palme, *Final Report and Recommendations from the Evaluation of Teaching Materials for Lower Primary Education in Mozambique. I. General Issues*, 1998
18. Kenneth Hyltenstam & Christopher Stroud, *Final Report and Recommendations from the Evaluation of Teaching Materials for Lower Primary Education in Mozambique. II. Language Issues*, 1998
19. Wiggo Kilborn, *Final Report and Recommendations from the Evaluation of Teaching Materials for Lower Primary Education in Mozambique. III. Mathematics*, 1998
20. Ulla Alfreðsson & Calisto Linha, *Where God lives. Introduction to a Study of the Independent Protestant Churches in the Maputo Area*, 1998

21. Kenneth Hyltenstam & Christopher Stroud, *Proposals for Revised Language Curricula for Mozambican Primary Schools. A Discussion Document*, 1998
22. Donald Broady et al, *Formering för offentlighet. En kollektivbiografi över Stockholmskvinnor 1880–1920. Forskningsplan*, 1998
23. Ulf Borelius, *Habitus och religionstillhörighet i Peru*, 1998
24. Ulf Borelius, *Tillit och habitus*, 1998
25. Kerstin Sund-Tidholm, *Internationalisering vid gymnasieskolans omvårdnadsprogram. En intervjustudie*, 1998
26. Mikael Börjesson, *An Introduction to Manuel Castells' The Information Age*, 1999
27. Donald Broady, Mats B. Andersson, Mikael Börjesson, Jonas Gustafsson, Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme, *Skolan under 1990-talet. Sociala förutsättningar och utbildningsstrategier*, 2000
28. Donald Broady, *Studier av högskolan och gymnasieskolan som fält. Forskningsprogram 2002–2004*, 2001.
29. Esbjörn Larsson, *Inventering av utbildningshistorisk forskning vid svenska lärosäten*, 2003
30. Mikael Börjesson, *Det svenska högskolefältet och lärarutbildningarna*, 2003
31. Ulf Borelius, *Källkritik och befrielseetologi. Ett bidrag till forskningen kring befrielseetologins uppkomst*, 2004
32. Mikael Börjesson, *Gymnasieskolans sociala struktur och sociala grupperns utbildningsstrategier. Tendenser på nationell nivå 1997–2001*, 2004
33. Ingrid Nordqvist & Monica Langerth Zetterman, *Gymnasieskolan som konkurrensfält. Ett regionalt perspektiv – Gävleborgs län*, 2004
34. Ida Lidegran, *Uppsala – en akademiskt dominerad gymnasieskola*, 2 uppl. 2006
35. Mikael Börjesson, *Högre utbildning och nationell härkomst. Exemplet Södertörns högskola*, 2004
36. Mattias Eriksson, *Sociologisk atlas över Stockholm*, 2005
37. Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, 2005
38. Esbjörn Larsson, *Det svenska utbildningssystemets födelse. Olika perspektiv på den svenska läroverksutbildningens utveckling under 1800-talet*, 2006
39. Donald Broady, Mikael Börjesson, Emil Bertilsson, Gergei Farkas, Märit Gunneriusson Karlström, Esbjörn Larsson, Ida Lidegran & Ingrid Nordqvist, *Utvärdering av Rekryteringsdelegationen*, 2 rev. uppl. 2006
40. Elisabeth Hultqvist & Mikael Palme, "Om de kunde ge en mall". *En studie av lärarstudenternas möte med lärarutbildningen*, 2006
41. Monica Langerth Zetterman, *Kvinnors mötesplatser och sociala och kulturella tillgångar kring sekelskiftet 1900. Beskrivning av prosopografiskt material inom projektet Formering för offentlighet*, 2006
42. Emil Bertilsson, *Lärarna på skolans kungsväg. Om det naturvetenskapliga programmet på några gymnasier i Uppsala*, 2007
43. Håkan Forsberg, *En skola i tiden. Rosendalsgymnasiets etablering bland Uppsalas gymnasieskolor*, 2008
44. Andreas Melldahl, *Västerled tur och retur. Del 1: Utbildning och ekonomi. En ekonomisk studie av Sverige-Amerika Stiftelsens stipendieverksamhet 1919–2006*, 2008
45. Emil Bertilsson, Mikael Börjesson & Donald Broady, *Lärarstudenter. Utbildningsmeriter och social bakgrund 1977–2007*, 2008
46. Mikael Palme, *Personlighetsutveckling och målrationalitet. Kulturellt kapital i Stockholms gymnasieskolor på 2000-talet*, 2008
47. Emil Bertilsson, Mikael Börjesson & Donald Broady, *Männen flyr fältet. Könsmönster i rekryteringen till svenska lärarutbildningar 1977–2007*, 2009
48. Emil Bertilsson, *Språkens konjunkturer. Del 1: De moderna språken i grund- och gymnasieskolan*, 2010.
49. Alexander Ekelund, *Julia Kristevas genomsåg i Sverige – fransk feminism som symbolisk tillgång i litteraturkritikens fält*, 2011
50. Esbjörn Larsson, *Ekonomiska förutsättningar för pedagogisk förändring. Kostnaderna i samband med växelundervisningens införande i Sverige under 1820-talet*, 2011
51. Andreas Åkerlund, *Från föreningsverksamhet till statligt intresse. Utlandsriktad utbildnings- och kulturpolitik ca 1880–1945. En översikt*, 2012
52. Tobias Dalberg, *Engelskans utbredning i den svenska högskolan. En kartläggning av engelskspråkiga benämningar av program och kurser i svensk högre utbildning 1993–2009*, 2013
53. Ida Lidegran, Mikael Börjesson, Caroline Olsson & Donald Broady, *Utbildningssociologiska analyser av könsskillnader i utbildningssystemet och arbetslivet*, 2014